

Színház

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2006. FEBRUÁR

Shakespeare

VÍZKERESZT, VAGY BÁNOM IS ÉN

FORDÍTOTTA: NÁDASDY ÁDÁM

A FORDÍTÓ MEGJEGYZÉSEI

A fordítás az alábbi kiadásból készült: *Twelfth Night. The Arden Shakespeare*, ed. J. M. Lothian and T. W. Craik, 1975. Az el nem hangzó anyagoknál – helyszínek, színpadi utasítások – merítettem más kiadásokból is.

A *Vízkereszt* eddigi magyar fordításai: Lemouton Emilia (németből, 1845), Lévay József (1871), Radnóti Miklós [I–II. felv.] és Rónay György [III–V. felv.] (1947), Szabó Lőrinc (1954), Mészöly Dezső (1984).

A darab teljes címe *Twelfth Night, or what you will. A Twelfth Night* („tizzenkettedik éjszaka”) a karácsony utáni 12. nap, azaz *Vízkereszt* (január 6.) estéje, amikor a karácsonyi–újévi ünnepek lezárásaként mulatságot tartottak. A címnek nincs köze a darabhoz (mely nyáron játszódik), legföljebb arra utal, hogy ünnepre, mulatságra való. A *what you will* szó szerinti fordítása „amit akartok” (a köztudatban így öröklődik Lévay József fordításából, és szokásos német címe is *Was ihr wollt*), de voltaképpen

értelme: „akármilyen; tetszés szerinti dolog” – Shakespeare talán ezzel akarta kifejezni, hogy nem is ad igazi címet a darabnak.

A tegezés-magázás viszonyaiban alapvetően Shakespeare-t követtem, de néha önállóan kellett alakítanom, különösen ott, ahol Shakespeare-nél változtatják a kettőt.

A két „vidéki” kisnemes (*knight*) az eredetiben szinte mindig *Sir* + keresztnév formában van említve: *Sir Toby*, *Sir Andrew*. Mivel a magyarban a keresztnév a bizalmasság jele, inkább a vezetéknevükkel jelölöm őket: *Böföghy*, *Fonnyadi*. Viola a darab jó részében áöltözetben, mint *Cesario* jelenik meg: ezt „(M. CES.)” = „mint *Cesario*” rövidítéssel jelöltem. A név ejtése [csezárió].

A darabban számos dal szerepel, melyeknek dallama, kottája fennmaradt (lásd az Arden-kiadás függelékét); a dalok fordítását ezekhez az eredeti dallamokhoz szabtam.

SZEREPLŐK

ORSINO HERCEG, Illíria uralkodója
VALENTIN } urak a Herceg kíséretében
CURIO }
VIOLA, fiatal nemeslány (átöltözve: *Cesario*)
SEBASTIAN, Viola ikertestvére
ANTONIO, tengerésztiszt, Sebastian oltalmazója
KAPITÁNY, Viola megmentője
OLIVIA, fiatal grófnő
MÁRIA, nemes hajadon, Olivia társalkodónője
VITÉZ BÖFÖGHY TÖBI, Olivia rokona

VITÉZ FONNYADI ÁBRIS, Böföghy barátja
MALVOLIO, nemesember, háznagy Olivianál
FESTE, tréfamester („bolond”) Olivianál
FÁBIÁN, Olivia háznépének tagja
PAP
1. RENDŐR
2. RENDŐR
Zenészek, urak, tengerészek, szolgák

Történik Illíria fővárosában, illetve a tengerparton

ELSŐ FELVONÁS

1. SZÍN

Terem a Herceg palotájában.

Jön a Herceg és Curio, más urakkal. A háttérben zene

HERCEG *(a zenészekhez)* Ha a zene étel a szerelemnek, hát játsszatok! Sőt, tömjetek tele, hadd fojtsa meg a vágyat a csömör! *(Hallgatja)* Ezt még egyszer!... Szép, elhaló a vége, suttog fülembé, mint édes lehellet, mely ibolyák fölött az illatot lopkodva adja. – Elég már, elég! Már nem édesek ezek a zenék. Ó, szerelem, te élénk, fürge szellem, hiába vagy oly nagy befogadó, hogy el bírsz nyelni mindent, mint a tenger; ha bármi érték, nagyság hull beléd, mind értéktelen ronggyá változik egy perc alatt!... A vágy: fantázia, s a szerelem a legfőbb képzelődés.

CURIO

HERCEG

CURIO

HERCEG

Akar vadászni, fenség? Én? Mire?

Szarvasra.

Vadászom én már rég: egy gyöngö özre. Amikor megláttam Olivíát, ott szinte megtisztult a levegő; abban a percben szarvas lett belőlem, és vágyaim, mint vérengző ebek, azóta hajtanak.

Jön Valentin

VALENTIN

HERCEG

Mi van? Üzent?

Uram, jelentem, még csak be se hívtak. A hölgy a cselédjén át üzeni: hét nyáron át még a híg levegő se láthatja arcát födetlenül; mint zárdaszűz, fátylat fog hordani, s a szobáját naponta meglocsolja szemrontó sós könnyel – mindezt azért, hogy megőrizze frissen a szívében halott bátyjának nagy szeretetét. Lám, ő, akinek szíve oly finom, hogy így adózik egy testvérnek is: ő, hogy szeret majd, ha Amor nyíla kilő minden más érzelmet belőle, s csak egyet hagy; ha mája, agya, szíve *(a szenvedély, az ész s az érzelem trónusai)* mind egy királyra várnak, ki majd uralkodik szépségein!... Menjünk, heverjünk ringató virágon: dús lugasban dús a szerelmi álom.

Mind el

2. SZÍN

Tengerpart.

Jön Viola, Kapitány, matrózok

VIOLA

KAPITÁNY

VIOLA

KAPITÁNY

VIOLA

KAPITÁNY

Milyen ország ez, jóemberek?

Illíria, kisasszony.

És mit csináljak én Illíriában?

A bátyám már fönt van Elysiumban...

S ha véletlenül mégse fúlt a vízbe?

Az véletlen, hogy kegyed megmaradt.

S ha szegény bátyám is... véletlenül...?

Igen, hölgyem, a véletlent reméljük.

De tény, hogy mikor hajónk összetört, és kegyed meg a néhány menekült a csónakba kapaszkodott, a bátyja egy árbochoz kötötte önmagát *(bátorság és remény tanít ilyenre),*

és azzal sodródott a víz színén, ahol, mint delfin hátán Ariont, a hullámokkal láttam társalogni, míg el nem tűnt előlem.

VIOLA

Hogy ezt mondd, hálám arany. *(Pénzt ad)* Megmenekültem; ez ad most reményt

– s ezt erősítik a te szavaid –, hogy talán ő is... Tudod, hol vagyunk? Igen, kisasszony, hát én itt születtem, innen talán három órányira.

KAPITÁNY

VIOLA

KAPITÁNY

VIOLA

KAPITÁNY

VIOLA

KAPITÁNY

Ki itt az úr?

Egy nemes herceg; lélekben is az.

Hogy hívják?

Orsino.

Orsino! Apám emlegette néha.

Még nőtlen volt.

És most is az, vagy az volt legutóbb; egy hónapja, hogy innen elhajóztam, épp elkezdtek suttogni valamit *(hísz nagyokról a nép folyton fecseg),* hogy udvarol a szép Olivíának.

VIOLA

KAPITÁNY

Az kicsoda?

Egy finom, tiszta lány; az apja gróf volt,

egy éve halt meg. Halála után

a lány fölött a bátyja lett a gyám,

de az is hamar meghalt. Ez a hölgy

a bátyját úgy szerette, hogy miatta

most elzárkózik minden férfitől.

Én szívesen szolgálnám ezt a hölgyet,

hogy meg ne tudja addig a világ,

míg meg nem érik rá az alkalom:

ki is vagyok.

KAPITÁNY

Aligha sikerül,

az ifjú grófnő senkit sem fogad,

a herceget sem.

VIOLA

Te derékul viselkedsz, Kapitány;

és bár a természet szép fal mögé

gyakran rejt romlottságot, rólad én

hadd higgyem, hogy a lelked is olyan,

mint szemrevaló külső alakod.

Kérlek *(és bőkezűn meg is fizetlek),*

titkold el, ki vagyok; segíts szerezni

egy álruhát, mely külsőt kölcsönöz

a tervemnek. A herceghez szegődöm,

mutass be nála mint eunuchot,

nem bánod meg; én tudok énekelni,

játszom hozzá sokféle hangszeren,

úgyhogy meg fog becsülni mint zenészt.

Az idő megmutatja, mi vár énrám;

csak terveim szerint te bírd ki némán.

KAPITÁNY

Ön eunuch lesz, én néma levente:

ha locsognék, szálljon vakság szememre.

VIOLA

Köszönöm. Vezess oda.

Mind el

3. SZÍN

Szoba Olivia házában.

Jön Bőföghy és Mária

BŐFÖGHY Mi a fenének veszi úgy a szívére az unokahúgom a bátyja halálát? Hidd el, a bánat életellenes dolog.

MÁRIA Hiába, Tóbi úr, akkor is korábban kell hazajárnia. Az unokahúga, az úrnőm, nagyon helyteleníti a maga lehetetlen szokásait.

BŐFÖGHY Attól az még nem helytelen, hogy ő helyteleníti.

MÁRIA Ne is haragudjon, de néha egészen kivetkőzik magából.

BŐFÖGHY Én?? Még hogy kivetkőzöm! Na tessék. A múltkor még az volt a baj, hogy ruhástul fekszem az ágyba, most meg hogy kivetkőzöm!...

Ha ez a ruha jó arra, hogy igyak benne, akkor arra is jó, hogy aludjak benne. És a cipőm is: ha levenném, szegény még fölakasztaná magát a saját fűzőjére!

MÁRIA Az állandó ivászat, az lesz a veszte magának. Hallottam, ahogy az úrnőm tegnap erről beszélt. Meg valami ütődött úriemberről, akit maga egyik este idehozott, hogy udvaroljon neki.

BÖFÖGHY Én? Kit? A Vitéz Fonnyadi Ábrist?
 MÁRIA Azt.
 BÖFÖGHY Vestag gyerek az, nincs még egy ilyen egész Illíriában.
 MÁRIA Aztán miye vestag?
 BÖFÖGHY A pénztárcája. Háromezer dukát a jövedelme egy évben.
 MÁRIA Egy évben!... Ebben az évben talán igen, de jövőre már nem. Tiszta bolond az, ahogy szórja a pénzt.
 BÖFÖGHY Így beszélsz róla?! Ábris úr muzikális: el tud csellózni bármit, és három vagy négy nyelven tud beszélni könyv nélkül, szóval jó természetű ember.
 MÁRIA Inkább nagy természetű! Mert nemcsak lökött, hanem szörnyen kötekedő is. Ha nem lenne a gyávaság, ami szerencsére visszatartja a csetepatézástól, akkor – az okosok szerint – már boldogan feküdne a sírjában.
 BÖFÖGHY Esküszöm, akik így beszélnek róla, gazemberek, és kisebbiteni akarják. Kik azok?
 MÁRIA Még azzal is kisebbitik, hogy hozzáadják a minden esti berúgást, a maga társaságában.
 BÖFÖGHY Mi, kérem, az unokahúgom egészségére iszunk. Én addig iszom órá, amíg a torkomban lyuk van és Illíriában ital. Nyámnnyila puhány, aki nem iszik a hűgocskámra annyit, hogy az agya elkezdjen pörögni lábujjhegyen, mint a bűgőcsiga. Na, csibém! „In vino veritas” – íme, Vitéz Fonnyasztó Ábris.

Jön Fonnyadi

FONNYADI Tóbi bátyám! Drága Bőföghy Tóbi uram! Hogy van?
 BÖFÖGHY Édes jó Ábris!
 FONNYADI (Máriához, *akit nem ismer*) Jó reggelt, cicus!
 MÁRIA Jó napot, uram.
 BÖFÖGHY Etikett, Ábris úr, etikett!
 FONNYADI Mi? Hol?
 BÖFÖGHY Az unokahúgom komornája!!
 FONNYADI Tisztelt Etikett kisasszony, örülnék, ha szorosabban is megismerhetném.
 MÁRIA Máriának hívnak, uram.
 FONNYADI Tisztelt Etikett Mária –
 BÖFÖGHY Félreérti, lovagom. Az „etikett” azt jelenti: finoman kezdjük, csak aztán vesszük kézbe. Környékezés, udvarlás, ostrom.
 FONNYADI Én nem akarnám a hölgyet kézbe venni így mindenki előtt. – Ezt jelenti az „etikett”?
 MÁRIA Na, én megyek.
 BÖFÖGHY Ha hagyod elmenni, Ábris, ne húzd ki többé a kardod a hüvelyéből!
 FONNYADI Ha most elmegy, kisasszony, nem húzom ki többé a kardom a hüvelyéből! – Szép hölgy, úgy látja, hogy bolondokkal van dolga?
 MÁRIA Magával nincs dolgom, uram.
 FONNYADI De lesz! Szorítsa meg a dolgos kezemet.
 MÁRIA (megfogja a kezét) Nézze, uram, a gondolat szabad. De a kéz nem. Dugja be kint a virággyásba a kezét, hadd nyirkosodjon kicsit.
 FONNYADI Ez mit jelent, aranyom? Valami szökép?
 MÁRIA Maga teljesen száraz.
 FONNYADI Hát persze. Nem vagyok gyerek, tudok én vigyázni. De mi ebben a vicc?
 MÁRIA Ez az! Száraz énnem a maga humora.
 FONNYADI Még beszéljünk, akkor majd nedvesedik.
 MÁRIA Reménytelen, a kezén érzem, hogy magának mindene száraz. Na, vigye a kezét, mert kiszáradok én is.

Mária el

BÖFÖGHY Ember, rád férne egy pohárka szíverősítő. Még nem láttalak így lehengerelve.
 FONNYADI Nem látott, Tóbi bátyám, és nem is fog, hacsak épp a szíverősítő le nem hengerel. Van énbennem annyi szellemesség, amennyi bármilyen halandóban, vagy mondjuk emberi lényben, csak sajnos imádom a marhahúst, és szerintem az árt az agyannak.
 BÖFÖGHY Az biztos.
 FONNYADI Ha így van, lemondok róla. Holnap hazautazom, Tóbi bátyám.
 BÖFÖGHY Pourquoi, kedves vitézem?
 FONNYADI Mi az a „purkoá”? Hogy jó, vagy hogy ne?... Bárcsak nyelvekre fordítottam volna az időt, amit vívásra, tánusra és medveheccelésre!
 Ó, a humán műveltség!
 BÖFÖGHY Így legalább nem kopaszodtál meg.
 FONNYADI Meg kellett volna?

BÖFÖGHY Persze. A humán műveltség kopaszít. Nézd meg a papok feje tetejét.
 FONNYADI De én jól nézek ki így hajjal, ugye?
 BÖFÖGHY Remekül. Úgy lóg, mint a fonásra váró len a botról. Remélem, egy menyecske a combja közé kap, és lepörgeti rólad.
 FONNYADI Szerintem én hazamegyek holnap, Tóbi bátyám. Az unokahúga nem fogad senkit, vagy ha igen, akkor négy az egyhez, hogy nem engem. Az itteni herceg nagyon udvarol neki.
 BÖFÖGHY A hercegről hallani se akar a húgom. Nem óhajt a saját szintje fölött férjhez menni, se vagyonban, se korban, se észben. Hallottam, ahogy kijelentette. Van itt remény, öregfiú.
 FONNYADI Maradok még egy hónapot. Nagyon fura észjárású fickó vagyok én: néha módfelett imádom a jelmezbált meg a farsangi mulatságokat.
 BÖFÖGHY Tényleg bírod ezeket a „vaszizdaszokat”?
 FONNYADI Mint bárki más egész Illíriában, aki nem jobb nálam. De a nagygyúkhöz nem mérném magam.
 BÖFÖGHY Aztán tudod járni a *galliarde*-ot, fiú?
 FONNYADI Hajjaj, nyesem-vágom.
 BÖFÖGHY Mint birkahúshoz a fokhagymát, mi?
 FONNYADI Előre-hátra is tudok ám, ami belefér; úgy, mint bárki Illíriában.
 BÖFÖGHY Miért marad mindez rejtve? Miért fedi lepel e csodás tehetséget? Talán a portól félted, mint dédanyáink aktképét? Miért nem *galliarde*-ot járva mész a templomba, és *courante*-ot járva jössz haza? A helyedben gyaloglás helyett polkát járnék, és vizelned is csak keringőzve szabadna. Mit képzelsz?! Olyan világot élünk, ahol titkolni kell a képességeket? Gondoltam is, amilyen szép formás lábad van, hogy táncos csillagzat alatt születettél.
 FONNYADI Hát, erősnek erős, és meglehetősen jól mutat egy jó színes harisnyában. Rendezzünk egy mulatságot?
 BÖFÖGHY Mi mást csinálnánk? Nem a Bika jegyében születünk?!
 FONNYADI Bika? Az a vesére meg szivre hat.
 BÖFÖGHY Dehogy, barátom, a lábszárra és a combra. Lássam azt a piruetet. (Fonnyadi ugrik) Úgy, magasabbra! Úgy, úgy, pompás!

Mindketten el

4. SZÍN

Terem a Herceg palotájában.

Jön Valentin és Viola (mint Cesario, férfiruhában)

VALENTIN Ha a herceg továbbra is így kitüntet a kedvességével, Cesario, még sokra viheted. Csak három napja ismer, és már nem vagy neki idegen.
 VIOLA (M. CES.) Te vagy őt tartod hangulatembernek, vagy engem komolytalannak, ha nem bizol érzelmei tartosságában. Mondd, a herceg könnyen váltogatja, hogy kit szeret?
 VALENTIN Ó, nem, dehogy.
 VIOLA (M. CES.) Köszönöm. – Itt jön a herceg.

Jön a Herceg, Curio, kísérők

HERCEG Ki látta Cesariót, he?
 VIOLA (M. CES.) Szolgálatára, uram, itt vagyok.
 HERCEG (Curiohoz és a kísérőkhöz) Álljatok távolabb. (Violához) Cesario, te mindent tudsz, mert kitártam neked, mint kapcsos könyvet, szívem titkait. Ezért, fiú, indulj, siess a hölgyhöz: ne hagyd, hogy elzavarjon, állj oda, mondd meg nekik, hogy odanő a lábad, ha nem nyersz bebocsátást.
 VIOLA (M. CES.) De, uram, ha annyira átjárja őt a bánat, ahogy beszélnek – akkor mért fogadna?
 HERCEG Csinálj botránny, üvölsz, légy szemtelen, csak ne térj vissza dolgod végezetlen.
 VIOLA (M. CES.) S ha szóba áll velem, hogyan tovább?
 HERCEG Akkor tárd föl neki, hogy szeretem, rohand le, ecseteld hűségemet. Jól fogod tolmácsolni kinomat: ifjú vagy, tőled jobban elfogadja, mint egy zordabb, méltóságos követtől.
 VIOLA (M. CES.) Nem hiszem, fenség.
 HERCEG Hidd el, kis barátom. Aki téged már férfinak nevez, nem látja boldog életkorodat.

Diána ajka nincs ily bársonyos;
fuvolahangod vékony lányka-hang,
és nőies az egész figurád.
A csillagokban is az van megírva,
hogy te intézzed ezt. (A kísérlőkhöz) Négyen-öten
kísérjétek – vagy mind; jobb is nekem,
ha nincsen társaságom. (Viola-Cesarióhoz) Járj sikerrel,
s úgy élsz majd, mint urad, oly gazdagon:
tiéd lesz mindenem.

VIOLA (M. CES.)

Azon leszek,
hogy szíve hölgyét megnyerjem, uram.
(Félre) Keserves lesz – majd udvarlok vitézül,
közben én mennék hozzá feleségül!

Mind el

5. SZÍN

Szoba Olivia házában.
Jön Mária és Feste

MÁRIA Nem. Ha nem mondod meg, hol voltál, én ki se nyitom a számat,
egy hajszálnyira se, én nem foglak megvédeni. Az úrnőm föl fog akasztatni,
amiért kimaradozol.

FESTE Akasztasson. Akit rendesen fölakasztanak, az más színben látja a világot.

MÁRIA Ezt mire alapozod?

FESTE Elfeketül előtte a világ.

MÁRIA Soványka válasz. És téves. A fekete nem is szín. Tudod, kire mondják, hogy „más színben látja a világot”?

FESTE Kire, édes Mária?

MÁRIA Akit valami öröm ér! Nagy szemtelenség lesz, ha ezt mondod védekezésül, hiába vagy bolond.

FESTE Hát, Isten adjon bölcsességet annak, akinek van; aki meg bolond, az használja a tálentumát.

MÁRIA Hiába, föl fognak akasztani, amiért ilyen sokáig elmaradtál; vagy kirúgnak – az se lesz sokkal jobb, mint az akasztás.

FESTE Inkább egy jó akasztás, mint egy rossz házasság, azt mondják. Ami pedig a kirúgást illeti: nyár van, majd kihúzom valahogy.

MÁRIA Szóval macakcsoksz?

FESTE Ó, dehogyis. Engem két dolog is ideköt ehhez a házhoz.

MÁRIA Aha, ha az egyik elszakad, még tart a másik; de ha mind a kettő elszakad, leesik a gatyája!

FESTE Jól mondja, esküszöm, jól mondja. Na, menjen szépen; ha Tóbi úr abbahagyná az ivást, maga lenne a legkapósabb nőtény egész Illíriában.

MÁRIA Nem hallgatsz, te szemtelen?! Egy szót se többet! – Jön az úrnőm; azt ajánlom, találj ki valami okos mentséget!

Mária el

FESTE Hozzád szólok, ó, Ész! Ha úgy akarod, tégy remek bolonddát! Az eszesek, akik azt hiszik, birtokolnak téged, gyakran bolondnak bizonyulnak – én meg, aki ugyebár nélkülözlek, még okos embernek is tűnhetek. Mert mit mond a bölcs Quinapalus? „Jobb egy szellemes bolond, mint egy bolondos szellem.”

Jön Olivia, Malvolio, kísérlők

Alázatos tisztelem az úrnőnek!

OLIVIA Vigyék innen a bolondot.

FESTE Nem hallják, emberek? Vigyék innen az úrnőt.

OLIVIA Hagyd abba, porosak a vicceid. Elegendem van. Ráadásul kezdesz szélhámoskodni.

FESTE Két olyan hiba, madame, amit az ital és a jó tanács megreparál. Losold meg a bolondnak a torkát, már nem lesz poros. Beszélj a szélhámostal, hogy javuljon meg; ha megjavul, már nem szélhámos; ha nem javul meg, majd befoltozza a szabó. Csak úgy lehet javítani, embert is, ruhát is, ha foltozzuk: ha a becsületes félrelép, az csak egy rávarrott bűn-folt; ha a bűnös megtér, az csak egy rávarrott becsület-folt. Ha megfelel ez az egyszerű logika, jó; ha nem, nem. Nagy butaság a bánathoz hűnek maradni, mikor a szépség nyíló virág. Az úrnő azt mondta: vigyék innen a bolondot, úgyhogy ismétlem: vihetik a hölgyet.

OLIVIA Ember, én azt mondtam: téged vigyének.

FESTE Szabálysértés, méghozzá minősített eset! Úrnőm, *cucullus non facit monachum*, azaz nem a kapucni teszi a szerzetest. Az agyam belül nem tarka. Drága asszonyom, engedje bebizonyitanom: ön bolond.

OLIVIA Ha be tudod.

FESTE Bravúrosan, madame.

OLIVIA Bizonyítsd.

FESTE Ehhez ki kell kérdeznem önt, úrnőm. Felelj szépen, kislányom, ne félj a bácsitól.

OLIVIA Na jó, más időtöltésem úgy sincs, lássuk a bizonyítást.

FESTE Asszonyom, miért gyászol ön?

OLIVIA Bolond, a bátyámat gyászolom.

FESTE Gondolom, a lelke pokolra szállt, asszonyom.

OLIVIA Én tudom, hogy a lelke mennybe szállt, te bolond.

FESTE Íme, micsoda bolond maga, asszonyom: gyászolja a bátyját, miközben annak lelke a mennyben van!... Urak, vigyék innen a bolondot.

OLIVIA (Malvolióhoz) Mit gondol erről a bolondról, Malvolio: ugye javul, nem?

MALVOLIO Javul – mivelhogy egyre bolondabb lesz, míg majd a haláltusa helyre nem rázza. A leépülés a bölcsüket tönkreteszi, de a bolondnak kész előrelépés.

FESTE Isten küldjön magának, uram, gyors leépülést, hadd fejlődjön ki a bolondsága! Tóbi úr is megesküdné, hogy én nem vagyok agyfájtató róka, de arra nem tenne két fillért se, hogy maga nem bolond.

OLIVIA Erre mit mond, Malvolio?

MALVOLIO Nagyon csodálkozom, hogy asszonyom szórakozik egy ilyen szellemtelen nyomorulton. Láttam a múltkor, ahogy alulmaradt egy kocsmái tréfamesterrel szemben, akiben annyi szellem se volt, mint egy fadarabban. Nézze meg: már ki is fogyott a ríposzokból. Ha nem nevetnek rajta, ha nem dobnak föl neki újabb témákat, bedugul a humora. Szerintem az okosok, akik röhögnek ezeken a rutinbolondokon, nem jobbak, mint a bohócsegédek.

OLIVIA Jaj, maga betegesen öntelt, Malvolio, és olyan sóltan, semmihez sincs guasztusa. Legyen nagyvonalú, jóhiszemű, emelkedjen fölül: tekintse csúzlizásnak azt, amit most ágyúgolyónak hisz. A hivatásos bolond nem sért, még ha minden szava szitok is; mint ahogy egy finom úriember akkor sem szitkozódik, ha minden szava élesen elítélő.

FESTE (Oliviához) Tegyen Mercurius jó hazudozóvá, mert jót mondasz a bolondokról!

Jön Mária

MÁRIA Úrnőm, egy fiatalúr van a kapuban, nagyon szeretne önnel beszélni.

OLIVIA Orsino hercegtől, ugye?

MÁRIA Nem tudom, asszonyom; csinos fiatalember, illő kísérettel.

OLIVIA És a háziak közül ki állja útját?

MÁRIA Tóbi úr, asszonyom, az ön bácsikája.

OLIVIA Távolítsd el, kérlek; összehord minden hülyeséget. Szégyen az az ember!

Mária el

Menjen le, Malvolio. Ha a herceg nevében jött, akkor beteg vagyok, vagy nem vagyok itthon. Bánom is én, csak küldje el.

Malvolio el

(Festéhez) Látja, magának megsavanyodott a szellemessége, az emberek már nem szeretik.

FESTE Ön úgy szólt mellettünk, úrnőm, mintha elsőszülött fia udvari bolondnak készülne – Zeusz töltse meg neki a koponyáját agyvelővel, mert itt jön úrnőmnek egy rokona, akinek igen rövid a nyúltagya.

Jön Böföghy

OLIVIA Te jó ég, ez megint félig részeg. (Böföghyhez) Ki az az ember a kapuban, bácsikám?

BÖFÖGHY Uriember.

OLIVIA Uriember? Miféle uriember?

BÖFÖGHY Egy uriember jött – (Böfög) A fenébe, ez a hagymás hering! (Festéhez) Hát te, ázalag?

FESTE Tóbi úr, kérem!

OLIVIA Bácsikám, bácsikám! Micsoda dolog, hogy kora délelőtt így prezentálja magát?

BÖFÖGHY Én nem dezertáltam, én derekasan álltam a kapuban, mert jött egy ember.

OLIVIA Igen, értem, de ki az?

BÖFÖGHY Felőlem akár az ördög is lehet, nem érdekel. Higgyétek el, én mondom. Teljesen mindegy.

Böföghy el

OLIVIA Milyen a részeg ember, bolondom?

FESTE Mint a vízbefúlt, a bolond és az örült. A szükségesen fölüli első kortytól bolond lesz, a másodiktól örült, a harmadikba belefutad.

OLIVIA Akkor hívd a rendőrséget, vegyenek föl halotti jegyzőkönyvet a bácsikámról, mert ő már az ivás harmadik szintjén van: belefutadt. Menj, törődj vele.

FESTE Ő még csak az örült szintjén van, úrnőm, úgyhogy a bolond fog törődni az örülttel.

Feste el. – Jön Malvolio

MALVOLIO Úrnőm, az a fiatal fickó esküdözik, hogy igenis beszélni fog önnel. Mondtam, hogy ön beteg; azt mondja, tudja, úgyhogy beszélni akar önnel. Mondtam, hogy ön alszik; úgy látszik, ezt is tudta előre, mert ennek ellenére beszélni akar önnel. Mit mondjunk neki, asszonyom? Föl van vértézve minden kifogással szemben.

OLIVIA Mondja meg neki, hogy nem fog velem beszélni.

MALVOLIO Mondtuk neki; erre azt mondja, úgy fog ott állni, mint egy kapufélfa, akár padot is szerelhetünk rá, akkor is beszélni fog önnel.

OLIVIA Miféle ember?

MALVOLIO Mondjuk, emberféle.

OLIVIA De milyen jellemű?

MALVOLIO Egy jellemtelen alak: beszélni akar önnel, akár óhajtja ön, akár nem.

OLIVIA És küllemre, korra?

MALVOLIO Férfinek nem elég öreg, gyerekeknek nem elég fiatal. Mint a borsóhüvely, mielőtt kiféslik; vagy az alma, mikor majdnem megérett. Ahogy a tenger egy percre megáll apály és dagály között, úgy van ő a gyerek és a férfi között. Szép arcú fiú, és éles a nyelve. Még meg se száradt a száján az anyatej.

OLIVIA Hát jöjjön. Szólna a komornámnak?

MALVOLIO (*kiszól*) Mária kisasszony, az úrnő kéreti!

Malvolio el. – Jön Mária

OLIVIA Add föl a fátylam, húzd arcom elé.
Halljuk megint, Orsino mit üzen.

Mindketten fátylat öltenek. – Jön Viola (mint Cesario)

VIOLA (M. CES.) A háznak méltóságos asszonya – melyik?

OLIVIA Beszéljen hozzám, én majd felelek a nevében. Mit óhajt?

VIOLA (M. CES.) Sugárzó szépség! Ékköként ragyogó gyönyörű hölgy! – Kérem, mondják meg, melyik a ház asszonya, mert én még sose láttam. Nem szeretném fölöslegesen elmondani a beszédemet, mert nemcsak kiválóan van megírva, de a megtanulására is nagy gondot fordítottam. Szép hölgyek, ne nevensenek, mert nagyon érzékeny vagyok minden piszkálódásra.

OLIVIA Honnan jött, uram?

VIOLA (M. CES.) Én nem mondhatok többet, mint amit betanultam; és ez a kérdés nincs benne a szövegemben. Drága hölgy, adjon valami apró jelet, hogy ön-e a ház asszonya, hadd menjek tovább a beszédemmel.

OLIVIA Maga színész?

VIOLA (M. CES.) Nem, isten ments. De az igaz – a balsors a tanúm és annak minden nyila –, hogy nem az vagyok, akit játszom. Ön a ház asszonya?

OLIVIA Ha nem élek vissza a helyzetemmel, akkor én.

VIOLA (M. CES.) Márpedig, ha maga ő, akkor igenis visszaél a helyzetével: mert ami kincse van, az nem arra való, hogy megtartsa, hanem hogy átadja. De ez nincs benne az üzenetben. Előbb folytatom az önt magasztaló beszédet, aztán előadom az üzenet magvát.

OLIVIA Térjen rá máris a lényegre: a magasztalás alól fölmentem.

VIOLA (M. CES.) De én nagy fáradsággal tanultam be; és roppant költői.

OLIVIA Annál valószínűbb, hogy hamis az egész; kérem, tartsa meg magának. Úgy hallom, pimasz volt a kapuban; én azért engedtem be, mert kíváncsi voltam magára, nem azért, hogy itt hallgassam. Ha bolond, menjen; ha épeszű, legyen rövid; én nem vagyok elég holdkóros ahhoz, hogy ilyen parttalan beszélgetést folytassak.

MÁRIA Horgonyt föl, uram, és hajózzon el. Erre tessék.

VIOLA (M. CES.) (*Máriához*) Nem, jóasszony. Maga csak mossa a fedél-

zetet; a hajó egy darabig még a kikötőben marad. (*Oliviához*) Valahogy szelídítse meg a gorilláját, édes hölgyem! Szóval, hajlandó meghallgatni? Küldönc vagyok.

OLIVIA Rémes üzenetet hozhat, ha ilyen nagy udvariaskodással kell bevezetni. Mondja, amit kell.

VIOLA (M. CES.) Az csak az ön fülére tartozik. Nem hadüzenetet hozok, sem pedig megalázó békét. Az olajág itt van a kezemben: szavaim éppoly békések, amilyen tartalmasak.

OLIVIA Mégis azzal kezdte, hogy kint gorombáskodott. Mi maga? Mit óhajt?

VIOLA (M. CES.) Ha gorombaság volt bennem, azt csak a fogadtatásból tanultam el. Hogy mi vagyok, és mit óhajtok, az olyan titok, mint az embernek a szüzessége: az ön fülének hittanóra, bárki más fülének szentésgyalázás.

OLIVIA (*Máriához*) Hagyj magunkra; meghallgatjuk a hittanórát.

Mária és szolgálak el

Nos, uram, mi a mai szöveg?

VIOLA (M. CES.) (*szaval*) Legédesebb hölgy –

OLIVIA Ez vigasztaló tanítás, és lehet rajta elmélkedni. Honnan idézte ezt a szöveget?

VIOLA (M. CES.) Orsino kebléből.

OLIVIA A kebléből? És a keblének mely fejezetéből?

VIOLA (M. CES.) Hogy stílszerűen válaszoljak: Orsino szíve, első fejezet.

OLIVIA Ja, azt már olvastam: egy nagy tévedés az egész. Más mondani-valója nincs?

VIOLA (M. CES.) Asszonyom, engedje látnom az arcát.

OLIVIA Arra is van megbízása a gazdájától, hogy az arccal tárgyaljon? Most eltért a szerepétől. De tessék, elhúzzuk a függönyt, és megtekintheti a festményt. (*Leveszi a fátylat*) Látja, uram: ez egy ifjúkori arcképem. Ugye szép munka?

VIOLA (M. CES.) Mesteri, ha ez tényleg Isten munkája.

OLIVIA Ez nem kozmetika, uram, ez anyagában ilyen: szél- és vízálló.

VIOLA (M. CES.) Szép ötvözet, pirosból és fehérből, a természet műves képtelén.
Úrnőm, ön egetverően kegyetlen, ha sírba viszi mind e bájokat, s nem készíti róla reprodukciót.

OLIVIA Ó, uram, én nem leszek ilyen keményszívű: többféle leltárt fogok közzétetni a szépségemről. Lajstromba lesz véve minden tárgy és eszköz, tételesen felsorolva, és hozzá lesz csatolva a végrendeletemhez. *Pro primo* két ajak, a közepesnél pirosabb; továbbá két szürke szem, héjával együtt; továbbá egy darab nyak; egy áll; satöbbi. – Magát azért küldték ide, hogy fölbecsüljön? Nem azért, hogy földicsérjen?

VIOLA (M. CES.) Már látom, mi a baj: a büszkesége.
De ha ön ördög is – hát szépnek szép. Gazdám szereti önt. Ilyen szerelmet még az se hagyhat viszonzatlanul, aki a világ legszebbje.

OLIVIA S hogyan szeret?

VIOLA (M. CES.) Önhöz imádkozik, ömlik a könnye, bőg, mint a zivatar, ég, mint a tűz.

OLIVIA Már megmondtam, hogy nem tudnám szeretni. Tudom, hogy derek, tudom, hogy nemes, hogy gazdag, ifjú, tiszta életű, mondják, hogy művelt, s bátor katona; alakja, termete, az egész külseje igen kecses. De nem tudnám szeretni, ezt egyszer s mindenkorra fogja föl.

VIOLA (M. CES.) Ha lángolnék önért, úgy, mint a gazdám, oly szenvedéssel, oly halálosan, én föl nem fognám, hogy elutasít, én meg nem érteném.

OLIVIA És mit csinálna?

VIOLA (M. CES.) Fűzfából kunyhót raknék kapujába, és onnét szólongatnám, hogy kijöjjön; írnék egy dalt a sebzett szerelemről s ott énekelném késő éjjelig; úgy zúgnám a nevét, hogy a hegyek a szélben fecsegő visszhang szavával ismételnék: „Olivia!...” – Magának nem lenne nyugta föld és ég között, míg meg nem szánna!

OLIVIA Tán még hatna is...

Mi a származása?

VIOLA (M. CES.) Jobb, mint a helyzetem (bár most megélek): nemes vagyok.

OLIVIA Nos, mondja meg urának: nem tudnám szeretni. Többet ne küldjön, talán maga még egyszer eljöhethetne, hogy elmesélje: mit szolt. – Isten áldja, és köszönöm, hogy fáradt. *(Pénzt nyújt)* Egy kis emlék.

VIOLA (M. CES.) Nem postás vagyok, tegye el a pénzt. A gazdám vár viszonzást, és nem én. – Ámor fagyassza meg annak szívét, akit majd ön szeret, hogy megalázzák; essék meg önnel is mindaz a rossz, mi gazdámval. Ég önnel, szép gonosz.

Viola (mint Cesario) el

OLIVIA „Mi a származása?” ...
„Jobb, mint a helyzetem (bár most megélek): nemes vagyok...” – Az vagy, esküdni mernék; beszéded, arcod, tartásod, eszed: nemesi címered egy-egy mezője. De ne siessünk! Lassan!... Bár a gazda volna ilyen, és nem a hírvivő!...
Hát így el lehet kapni ezt a pestist?
Érzem, ahogy a fiú ragyogása láthatatlan, finom lopakodással szemembe mászik. Ám legyen. –
Kérném, Malvolio!

Jön Malvolio

MALVOLIO Parancsoljon, madame.

OLIVIA Fusson utána ennek a pimasznak, a herceg emberének; ezt a gyűrűt itt hagyta, én hiába tiltakoztam. Mondja meg: nem kell. S hogy a herceget ne áltassa, nem leszek az övé. Ha holnap erre járna ez az ifjú, megindoklom neki. Futás, Malvolio.

MALVOLIO Igenis, asszonyom.

Malvolio el

OLIVIA Teszem, de nem tudom, mit – s rettegek, hogy szemem irányít agyam helyett. Hát gyere, Sors, mutasd hatalmadat; veled szemben gyöngye az akarat.

El

MÁSODIK FELVONÁS

1. SZÍN

*Tengerpart; vagy Antonio házának kapuja.
Jön Antonio és Sebastian*

ANTONIO Nem maradsz tovább? Azt se akard, hogy veled menjek?

SEBASTIAN Ne haragudjon, de nem. Csillagzatom sötéten ragyog fölöttem; a sorsom baljós alakulása megronthatná a magáét is; ezért kérem, hagyja, hogy a balszerencsét egyedül viseljem. Csúnya viszonzás volna a sok szeretetért, ha a bajaimból bármit az ön vállára raknék.

ANTONIO Hadd tudjam mégis, hova szándékozik menni.

SEBASTIAN Igazán nem lehet, uram; úti céloom amúgy is a céltalan kóborlás. De mert látom, ön oly tapintatos, hogy nem akar kiszedni belőlem semmit, amit én inkább magamban tartanék, ezért úriemberi kötelességemnek érzem, hogy fölfedjem kilettemet. Tudja meg tehát, Antonio, hogy a nevem Sebastian, és nem Roderigo, ahogy eddig mondtam. Apám is Sebastian volt, Messalinából – tudom, hogy már hallott öröla. Két gyermeket hagyott hátra: engem és ikerhúgomat; ugyanabban az órában születtünk. És ha az ég kegyes lett volna hozzánk, ugyanabban az órában is végeztük volna!... De ön, jó uram, közbelépett, azzal, hogy engem fölszedett a parti szikláról, amikor a húgom alig egy órával azelőtt vízbe fúlt.

ANTONIO Úristen!

SEBASTIAN Olyan lány volt az, uram, hogy bár állítólag nagyon hasonlítottam rá, sokan gyönyörűnek tartották. És ha talán idáig nem is mennék el a féktelen csodálatban, annyit bátran közölhetek róla, hogy olyan szép lelke volt, azt még az Irigység istennője is kénytelen volna megdicsérni. Belefulladt a sós vízbe, jó uram, én meg mindjárt az emlékéit is belefúlasztom a sós könnyeimbe.

ANTONIO Bocsásd meg, fiatalúr, ezt a méltatlan vendéglátást.

SEBASTIAN Jaj, drága Antonio, én kérek elnézést, hogy a terhére voltam.

ANTONIO Ha nem akarsz megölni a hiányoddal, engedd meg, hogy a szolgál legyek.

SEBASTIAN Ha nem akarja tönkretenni, ami jót tett, ha nem akarja megölni azt, akit megmentett, akkor ezt ne kívánja. Isten áldja, menjen most azonnal; a szívem tele van szeretettel, s már szinte úgy vagyok, mint jó anyám: elég egy apróság, és a könnyeim eláruják, mit érzek... Orsino herceg udvarába tartok. Isten áldja.

Sebastian el

ANTONIO Járjon veled az istenek kegyelme! – Orsino házában gyűlölnék engem, különben ott látnál nagyon hamar... De bármi történjék, én úgy imádlak: a veszély szinte vonz. Megyek utánad.

El

2. SZÍN

Utca.

Jön Viola (mint Cesario) és Malvolio, más-más irányból

MALVOLIO Nem maga volt az előbb Olivia grófnőnél?

VIOLA (M. CES.) De igen, uram, kényelmesen ballagtam, aztán még csak idáig értem.

MALVOLIO Itt küldi vissza a gyűrűt, uram: ön megkímélhetett volna a fáradságtól, ha elviszi magával. Az úrnő továbbá üzeni, hogy mondja meg egyértelműen a gazdájának: nincs remény, az úrnő nem akarja. Ja és még valami: ne merészellen még egyszer eljönni a herceg ügyében, kivéve ha arról akar beszámolni, hogyan fogadta mindezt a gazdája. Úgyhogy tessék. *(Nyújtja a gyűrűt)*

VIOLA (M. CES.) A hölgy átvette, nem kell énnekem.

MALVOLIO Ugyan kérem, maga pimaszul odadobta neki! Az úrnő kívánsága, hogy ugyanúgy adjuk is vissza. *(Ledobja)* Ha megéri lehajolni érte, tessék, ott van az orra előtt; ha nem, legyen azé, aki megtalálja.

Malvolio el

VIOLA (M. CES.) Milyen gyűrűt? Mit akar ez a nő?
Te jó ég! Elbűvölte őt a külsőm?
Igaz, jól végignézett; annyira, hogy szeme a nyelvét is megzavarta, és akadozva, habozva beszélt.
Szerelmes lett belém! S hogy viszontlásson, rám küldte ezt a goromba urat.
Nem kell a gazdám gyűrűje?... Nem is volt!
Énrám vágyik! Ha így van – s biztos így van! –, jobb volna egy álmod szeretnie...
(Végignézi magát) Te, álsruha, gonosz dolog vagy ám: terhét az ördög benned hordja ki.
Mily könnyű is a jóképű csalóknak a nők viasz-szívébe írniuk!
A gyengeségünk tehet róla, nem mi, hogy így lehet minket kenyérré kenni.
Mi lesz ebből? A herceg őt imádjá, én, csodalény, a hercegért rajongok; a hölgy meg, tévesen, értem bolondul.
Hová jutunk?... Mivel férfi vagyok, reménytelen, hogy gazdámot szeressem; de mivel nő vagyok (jaj, istenem!), Olivia is hiába eped.
Ó, idő! Te bogozd ki; mert nekem ily nagy csomóhoz gyöngye a kezem.

El

tulajdonsága van – őserinte –, hogy törvénytörően mindenki beleszeret, aki csak ránéz. Ezt a gyengéjét fogom én a bosszúhoz kihasználni.
 BÖFÖGHY Mit akarsz csinálni?
 MÁRIA Elhelyezek az útjában bizonyos homályos szerelmes leveleket, amikben a szakála színéről, a lába formájáról, a járása módjáról, a szeme állásáról, homlokáról, arcszínéről saját magára fog ismerni, igen érzékletes leírásban. Tudok egészen úgy írni, mint az úrnőm, a maga unokahúga: amikor előkerül egy régi, elfelejtett irat, alig tudjuk megmondani, melyikünk írta.
 BÖFÖGHY Kiváló! Csapdát szimatolok.
 FONNYADI Orromban a szaga!
 BÖFÖGHY Azt fogja hinni a levelekből, amiket elhullajtasz, hogy a húgocskámtól jönnek, és hogy a húgom szerelmes belé.
 MÁRIA Pontosan ezt akarom meglovagolni.
 FONNYADI Addig lovagol rajta, amíg barmot nem csinál belőle.
 MÁRIA Ó bármit csinál, én barmot csinállok.
 FONNYADI Hát ez csodálatos lesz!
 MÁRIA Királyi szórakozás, azt garantálom. Holtbiztos, hogy a kezelésem hatni fog. Majd elbújtatom magukat, és még harmadiknak a bolondot is, azon a helyen, ahol megtalálja a levelet. Figyeljék majd, mit olvas ki belőle. De mára elég; menjenek lefeküdni, álmodjanak a sikerről. Jó éjt.

Mária el

BÖFÖGHY Jó éjt, te amazon.
 FONNYADI Mit mondjak, bevaló nő!
 BÖFÖGHY Egy fajtiszta kis foxi, és imád engem, ehhez mit szólsz?
 FONNYADI Volt már, hogy engem is imádtak.
 BÖFÖGHY Gyerünk ágyba, uracskám. Üzenned kéne haza pénzért.
 FONNYADI Ha nem kapom meg a maga hűgát, akkor tönkre vagyok téve.
 BÖFÖGHY Üzenj haza pénzért, fiú; ha a lány nem lesz a tiéd a végén, hát nevez vén kappannak.
 FONNYADI Úgy is lesz, különben soha ne bizzon bennem – vegye, ahogy akarja.
 BÖFÖGHY Gyere, gyere, csinállok egy kis forralt bort, most már úgyis túl késő van lefeküdni. Gyere, úrfi, gyere.

Mindketten el

4. SZÍN

Terem a Herceg palotájában.

Jön a Herceg, Viola (mint Cesario), Curio, urak. A háttérben zenészek

HERCEG Kérnék zenét! – Hát, jó reggelt, barátok. Kedves Cesario, csak azt a dalt, a régi dalt, ami az este volt; mert enyhítette szívfájdalmamat, jobban, mint mai rohanó korunk erőltetett kis dalszövegei. Legalább egy strófát!
 CURIO Most nincs itt az, aki énekelt, uram, elnézést kérek.
 HERCEG Ki volt az?
 CURIO Feste, a tréfamester, uram, akinek a vicceit már Olivia grófnő édesapja is nagyon élvezte. Itt van valahol a házban.
 HERCEG Keressék meg; addig is játsszák a dallamot!

Curio el. – A zenészek játszanak

(Viola-Cesariohoz) Gyere ide. Ha szerelmes leszel, majd gondold rám az édes gyötrelemben, mert ahogy én, úgy van minden szerelmes: mindenben kapkodó, bizonytalan, csak annak képe él benne szilárdan, akit imád. – Hogy tetszik ez a dal?
 VIOLA (M. CES.) Szinte a Szerelem királyi trónját festi zenével.
 HERCEG Ügyesen beszélsz. A fejem rá, hogy – bár még fiatal vagy – a szemed már megakadt valakin. Igaz, fiú?
 VIOLA (M. CES.) Tagadjam? Ön előtt?
 HERCEG És milyen nő az?
 VIOLA (M. CES.) Hát... hasonlít önre.

HERCEG Akkor nem méltó hozzád. A kora? Amennyi ön lehet, uram.
 VIOLA (M. CES.) Az túl öreg! A nő mindig keressen magánál idősebbet, s mint az inga, úgy szabályozza be férje szívét.
 HERCEG Mi nagyra tartjuk magunkat, fiam, de vágyaink könnyebben botlanak, kapkodóbbak és hamarabb fakulnak, mint a nők vágyai.
 VIOLA (M. CES.) Így van, uram.
 HERCEG Szeress tehát nálad fiatalabbat, különben elpattan benned a vágy; mert a nő: rózsza – korán kivirul, de amint kivirágzott, le is hull.
 VIOLA (M. CES.) Ilyen bizony; és nagy kár, hogy ilyen: hervadni kezd legszebb éveiben!

Jön Curio és Feste

HERCEG (Festéhez) Gyere, fickó! A tegnap esti dalt! – Figyeld, Cesario: oly egyszerű, a fonóban éneklük a menyecskek, s a vidám hímzőlányok kint a réten, míg öltögetnek. Egyszerű, igaz, még ártatlan benne a szerelem, mint hajdanán.
 FESTE Kezddhetem, uram?
 HERCEG Kérlek, énekelj.

Zene

FESTE (énekel) Jöjj el, ó jöjj el, halál!
 S én nyugton fekszem majd egyedül,
 A lelkem majd égbe száll:
 Megölt egy szép lány kegyetlenül.
 Készítsd a hősizin szemfedőt,
 szép ciprusággal.
 Nem ünnepelt még senki nőt
 ilyen halállal.
 Nem kell, ó, nem kell virág,
 Testemre szirmot ne szórjatok;
 Nem kell, ó, nem kell barát,
 Rám gyászbeszédet ne mondjatok.
 Nem akarom, hogy kedvesem
 Könnyezve álljon;
 Sírom legyen titkos helyen:
 Meg ne találjon.

HERCEG Tessék, a munkáért. (Pénzt ad Festének)
 FESTE Nem munka volt, uram. Nekem boldogság az ének, uram.
 HERCEG Akkor a boldogságért fizetek.
 FESTE Ez igaz, uram, a boldogságért előbb-utóbb fizetni kell.
 HERCEG Most engedd meg, hogy elengedjelek.
 FESTE Oltalmazzon a szomorúság istene, és mellényedet varrja a szabó színjászó selyemből, mert hangulatod is változik, mint az opál színe. Én az ilyen szilárd embereket a tengerre küldeném, ahol a küldetésük lehetne akármilyen, az úti céljuk akármilyenre, úgyhogy mindig mindent jól elintéznének. Ajánlom magamat.

Feste el

HERCEG Hagyjatok magunkra.

Curio és a többiek el; Viola (mint Cesario) marad

Cesario,
 menj vissza a kegyetlen-szívűhöz,
 mondd el, hogy szerelmem nem e világi,
 nem sáros földbirtoka érdekel;
 a vagyont, mit a vaksors ráruházott,
 lenézem, mint a vaksorsot magát.
 A csodás szépség, melyet néki ad
 a természet – az vonzza lelkemet.
 VIOLA (M. CES.) De ha nem tudja önt szeretni?
 HERCEG Ezt nem fogadom el.
 VIOLA (M. CES.) De kénytelen lesz.

HERCEG Ha mondjuk van egy nő (talán van is), aki az ön szívéért úgy eped, mint ön Oliváért; ezt a nőt ön nem szeretheti; közli vele; nem kénytelen a nő ezt elfogadni? Nincs nő, akinek mellkasa kibírná, ha benne így dobol a szenvedély, nincs női szív, mely ily nagy és erős: a nő nem bír sokat magába zárni. Szerelmét inkább étvágyának nevezném, nem májával, csak ínyével rajong, meg is csömörlik, undor fogja el. Az én szerelmem éhes, mint a tenger, és bármit megemészt. Te ne hasonlítsd egy nő szerelmét irántam ahhoz, ahogy Oliváit ádódom.

HERCEG De én tudom –

VIOLA (M. CES.) Mit tudsz?

HERCEG –hogyan nő mennyire bír férfit szeretni: oly égő szívük van, mint minékünk. Apámnak volt egy lánya; szeretett egy férfit, ahogy... mondjuk... én szeretném – ha nő lennék – fenségedet.

HERCEG S mi lett?

VIOLA (M. CES.) Semmi, uram; sose vallott szerelmet, hagyta, hogy titka, mint féreg a bimbót, kirágja rózsás arcát; szenvedett, és zöldessárga melankóliában csak ült, ült, a Türelmem szobraként, csendes mosollyal. Ez nem szerelem?... Mi férfiak többet fogadkozunk, esküdözünk, de szavaink mögött nincs akarat. A férfi-működés esküben sok, szeretésben kevés. S a nővéred? A vágya belehalt? A családban minden lány én vagyok, s minden fiú is – bár ezt nem tudom... Menjek tehát a hölgyhöz?

HERCEG Ez a lényeg.

VIOLA (M. CES.) Siess, és ezt az ékszeret vidd el itt; mondd, hogy megöl, ha most elutasít.

Mindketten el

5. SZÍN

Olivia kertje.

Jön Böföghy, Fonnyadi, Fábían

BÖFÖGHY Gyere te is, Szinyor Fábían.

FÁBIÁN Jövök én; ha egy morzsát is kihagyok ebből a mókából, főzzenek halálra az unalom lebében.

BÖFÖGHY Örülnél, mi, ha az alantas szarrágó házörző kutya végre megkapná?

FÁBIÁN Ujjonganék, haha; ugye tudja, hogy ő árult be az úrnőnek, az meg azóta haragszik rám. A medveheccelés miatt.

BÖFÖGHY Majd megint medvézünk egyszer, hogy bosszantsuk a fickót; öt meg kékre-zöldre hülyítjük – igaz, Ábris úrfi?

FONNYADI Szerintem! Különben minek élünk?

Jön Mária

BÖFÖGHY Itt a csöppnyi cselszövő. Hogy vagy, édes aranyom? MÁRIA Bújjanak el mind a hárman a bukszus mögé! Malvolio erre jön a sétányon; egy félóraig odakint állt a napon, gyakorolta az udvariaskodást a saját árnyékával. Figyeljék jól, ha kedves a jókedvük, mert ez a levél hallucináló bolondot fog csinálni belőle. Lebújni, ez komoly tréfa!

A férfiak elbújnak. Mária ledob egy levelet

Feküdj csak ott: jön már a pisztráng, akit a horgunkra édesgetünk.

Mária el. – Jön Malvolio

MALVOLIO Szerencse kérdése, minden csak szerencse. Mária egyszer azt mondta, hogy az úrnő nagyon kedvel, és olyat magam is hallottam tőle, hogy ha szerelmes lenne, akkor éppen effélébe, mint én. Rádásul engem sokkal kiemeltebb respektussal kezel, mint a háznépéből bárkit. Mit gondolsz erről?

BÖFÖGHY Micsoda beképzelt barom!

FÁBIÁN Csöndet! Hagyjuk spekulálni – olyan lesz tőle, mint a pulykakakas: hogy peckeskedik a fölálló tollaival!

FONNYADI Krisztusom, de meg tudnám verni!

BÖFÖGHY Csönd legyen már!

MALVOLIO Lehetnék Malvolio gróf!

BÖFÖGHY Te barom!

FONNYADI Lelövöm! Lelövöm!

BÖFÖGHY Csönd, csönd!

MALVOLIO Van erre példa. Strachy grófnő hozzáment a ruhatárának a gondnokához.

FONNYADI Dögölj meg, te álnok Putifárné!

FÁBIÁN Csönd! Most már nyakig benne van a fantáziálásban: né, hogy dagad a melle.

MALVOLIO Elveszem, és három hónap múlva, mikor majd ülök a grófi székben –

BÖFÖGHY Most kéne csúzlival a szeme közé löni!

MALVOLIO Magamhoz szólítom az intézőimet, virágmintás bársonyköpeny lesz rajtam, mert éppen a díványról keltem föl, ahol ott hagytam az alvó Oliváit –

BÖFÖGHY A kénköves istennyilát!

FÁBIÁN Csönd legyen!

MALVOLIO És akkor a rangomhoz illő hangulatba kerülök; a szememet szigorúan végigjártatom rajtuk, és azt mondom: én tudom a magam helyét, úgyhogy szeretném, ha ők is tudnák a magukét; és akkor hívatom a rokonomat, a Tóbit.

BÖFÖGHY Kötelet a nyakadra!

FÁBIÁN Csönd legyen már! Most! Most!

MALVOLIO Heten a szolgálaim közül máris engedelmesen futnak, hogy előkerítsék. Addig én ráncolom a homlokomat, és mondjuk fölhúzom a zseborámat, vagy játszom a... *(Megérinti a nyakában lógó láncot)* valamelyik drága ékszeremmel. A Tóbi bejön, meghajol előttem –

BÖFÖGHY Ezt életben akarjátok hagyni?!

FÁBIÁN Ha harapófogóval kell kihúzni belőlünk a csöndet, akkor is hallgasson!

MALVOLIO Nyújtom neki a kezem, így, és jól ismert mosolyomat egy parancsnok méltóságával fojtom el –

BÖFÖGHY És a Tóbitól akkorát kapsz a szádra...

MALVOLIO Majd így szólok: „Tóbi sógor, mivel engem a sors az unokahúga mellé állított, hadd vindikáljam magamnak a jogot, hogy néhány szót intézzek magához –”

BÖFÖGHY Micsoda??

MALVOLIO „Fel kell hagynia a részegeskedéssel.”

BÖFÖGHY Te rühes hülye!

FÁBIÁN Jaj, nyugalom! Tönkretesszük a játékot!

BÖFÖGHY „Továbbá: értékes idejét egy sültbolond úriemberre pazarolja –”

FONNYADI Ez én vagyok, lefogadom!

MALVOLIO „Bizonyos Ábris úrra.”

FONNYADI Tudtam, hogy én vagyok: sokan hívnak sültbolondnak!

MALVOLIO *(meglátja a levelet)* Hát ez itt mit keres?

FÁBIÁN A balfácán máris a csapdába lép.

BÖFÖGHY Csönd! Adná a csodabogarak istene, hogy hangosan olvasson!

MALVOLIO *(fölveszi a levelet)* Ejha, ez az úrnőm kézírása! Így írja a „P”-t, az „I”-t, az „N”-et, az „A”-t, és pont ekkora a nagy „K”-ja. Kár is tovább vizsgálni: ez ő.

FONNYADI „P”, „I”, „N”, „A” – miért épp ezek?

MALVOLIO *(olvassa a borítékon)* Titkolt szerelmemnek, szíves jókívánsággal. Az ő stílusa! Ha megengedi, kedves pecsétviasz... Óvatosan! És itt a Lucretia, a pecsétnyomó gyűrűjéről: az úrnőmé!... Kinek szólhat ez? *(Felbontja a levelet)*

FÁBIÁN Na, ezt lenyeli, de egész a májáig!

MALVOLIO *(olvás)* *Az ég is látja: szeretem – De kit?*

Jaj, nem tudhatja senki sem

A szívem titkait.

„Nem tudhatja senki sem?” És tovább? Változik a versforma! Hm...

„Nem tudhatja senki sem!” Jaj, ha ez te lennél, Malvolio!

BÖFÖGHY Te vagy az, görény!

MALVOLIO (olvas) *Parancsolok – s imádnom kéne inkább;*

*Mint Lucretia töre, úgy forog
Bennem a kín, míg szívem őrzi titkát.
M-O-A-I: teerted lángolok.*

FÁBIÁN Hú, de bonyolult!

BÖFÖGHY Tud ez a lány, én mondom.

MALVOLIO „M-O-A-I: teerted lángolok.” – Na várjunk csak, várjunk csak, várjunk csak.

FÁBIÁN Ez jól kikeverte neki a mérget!

BÖFÖGHY És milyen mohón lecsap rá, mint a gyöngytyúk!

MALVOLIO „Parancsolok – s imádnom kéne inkább.” Végül is ő nekem parancsol: én az alkalmazottja vagyok, ő az úrnőm. Ez normális ésszel belátható. Nincs ebben semmi csavarás. De a végén, mire utalhat az a betűkombináció? Bár tudnám úgy értelmezni, hogy valahogy rám vonatkozzon! Nézzük csak: „M-O-A-I” –

BÖFÖGHY Ííí, de hideg: elvesztetted a nyomot.

FÁBIÁN Mindjárt rátalál a kis vizsla, figyeljék az ugatást! Már érzi a rókát, ott van az orra előtt.

MALVOLIO „M” – Malvolio! „M!” Úgy kezdődik a nevem!

FÁBIÁN Ugye mondtam, hogy rátalál. A kis dög jól fut a szimaton.

MALVOLIO „M” – de utána nem áll össze a további rész; ha megvizsgáljuk, nem indokolt. Az „A”-nak kéne jönni, de helyette „O” van.

FÁBIÁN ’óvan, csak gondó’kosszá’.

BÖFÖGHY Majd jól megverem, aztán jöhet belőle az „óóóó”.

MALVOLIO És a végén egy „I”.

FÁBIÁN Íletembe’ ilyen hülyét! Te azt hiszed, előtted a kezdet; de ha hátul is volna szemed, látnád, hogy sarkadban a vég.

MALVOLIO „M-O-A-I.” Ez a rejtvény már nem olyan, mint az előző: de ha kicsit erőltetjük, tán ez is felém hajlítható, hiszen ezek a betűk mind az én nevemben vannak. Hohó, és itt még próza is jön.

(*Olvas*) *Ha ez a kezdedbe kerül, forgasd az eszed. A sorsom csillaga fölébed emel, de te ne félj a nagyságtól. Van, aki nagyok születik; van, aki naggyá teszi magát; és van, akinek tálcán kínálják a nagyságot. A Végzet most tárt karokkal fordul feléd: legyen benned erő és értelem, hogy magadhoz öleld. S hogy hozzászokj ahhoz, amivé majd lehetsz, dobd le szerény gúnyádat, és lépj elő mint megújult ember! Légy kemény a rokonokkal és mogorva a szolgálkakkal. Nyelved szóljon politikai témákról; játszd el, hogy egyedi vagy és kivételes. Ezt tanácsolja a nő, aki érted sóhajt. Emlékezz csak: ki dicsérte sárga harisnyádat? Ki kívánta, hogy mindig masnis térdszalagban jársz? Ugye emlékszel. Most megcsinálhatod a szerencsédet, ha te is úgy kívánod. Ha nem, hát lássalak továbbra is házgondnoknak, egynek a szolgálk közül, aki nem méltó arra, hogy a Szerencse ujját megérintse.*

*Szíves jókívánsággal –
az, aki örömet cserélne szolgálatot veled,
A Szerencsés Boldogtalan.*

Napnál világosabb, síkságnál simább! Egyértelmű. Büszke leszek, politikai könyveket fogok olvasni, lekezelem Tóbi urat, lerázom a közönséges barátaimat, hajszálpontosan az leszek, akit kíván. Most nem ringatom magam illúziókba, ez nem csalóka képzelgés: mert minden logika szerint nyilvánvaló, hogy az úrnőm szerelmes belém. Nemrég megdicsérte a sárga harisnyámat, meg hogy milyen szép a masnis térdszalagom; ebben kifejezésre juttatta szerelmét, és burkoltan arra buzdít, hogy a neki tetsző ruhákat hordjam. Köszönöm a sorsnak. Boldog vagyok. Emelt fővel fogok járni, sárga harisnyában és masnis térdszalaggal, azonnal föl is veszem. Hála legyen Jupiternek és a csillagoknak! – Még utóirat is van.

(*Olvas*) *Nem tehetsz úgy, mintha nem tudnád, ki vagyok. Ha elfogadod a szerelmemet, mutasd ki azzal, hogy mosolyogsz, mert jól áll neked a mosoly. Kérlek tehát, édesem, hogy a jelenlétemben mindig mosolyogj.*
Jupiter, köszönöm neked! Mosolygok én, amennyit kell, megteszek mindent, amit csak kérsz.

Malvolio el

FÁBIÁN Oda nem adnám ezt a szórakozást semmi pénzért, még ha a perza sah ajánlana is egy sokezres életjáradékot!

BÖFÖGHY El tudnám venni ezt a lányt feleségül ezért az ötletért.

FONNYADI Én is.

BÖFÖGHY És nem kérnék más hozományt, csak még egy ilyen viccet.

FONNYADI Én se, én se.

FÁBIÁN Itt jön a csapdaállító mester!

Jön Mária

BÖFÖGHY Óhajtod a lábad a nyakamra tenni?

FONNYADI Vagy esetleg az enyémre?

BÖFÖGHY Föltegyem a szabadságomat kockára, és vesztsek, és legyenek a rabszolgád?

FONNYADI Szerintem esetleg én?

BÖFÖGHY Olyan álomba ringattad, amiből ha fölébred, meg fog hibbanni.

MÁRIA De mondják meg őszintén: hatott a dolog?

BÖFÖGHY Mint bábaasszonyra a pálinka.

MÁRIA Na szóval. Ha látni akarják a játék gyümölcsseit, mindenképp legyenek ott, amikor először járul az úrnőm elé: sárga harisnya lesz rajta, pedig az úrnőm utálja azt is; és mosolyogni fog rá, ami most nagyon nem illik az úrnőm lelkiállapotához – hiszen teljesen bele van süppedve a bánatba –, hogy ezzel szörnyen magára haragítja az úrnőt. Ha látni akarják, jöjjenek.

BÖFÖGHY A pokol tornácára is, te minden viccek ördöge!

FONNYADI Oda én is!

Mind el

HARMADIK FELVONÁS

1. SZÍN

Olivia kertje.

Jön Feste, aki furulyázik, és az oldalán függő dobon dobol, valamint Viola (mint Cesario)

VIOLA (M. CES.) Jó napot, barátom, és jó zenélést! Te itt szoktál muzsikálni?

FESTE Nem, uram, inkább az egyháznál.

VIOLA (M. CES.) Egyházi zenész vagy?

FESTE Nem egészen, uram. A templom mellett lakom, és ha otthon játszom, akkor ugye az egyháznál muzsikálok.

VIOLA (M. CES.) Akkor azt is mondhatnád, hogy a király a kolduséknál uralkodik, mert a palotája mellett laknak a koldusok; vagy hogy az egyház a dobodra támaszkodik, ha a dobot nekitámasztod a templom falának.

FESTE Nagyon igaza van, uram. Micsoda időket élünk! Az igazság csak olyan, mint a vékony bőrkesztyű: a szellemeskedés egy perc alatt a visszájára fordítja!

VIOLA (M. CES.) Az biztos. Azik csak játszadoznak a szavakkal, azoknál hiú és hazug lesz minden beszéd.

FESTE Ezért szeretném, ha a húgomnak nem volna neve.

VIOLA (M. CES.) Miért?

FESTE Nézzé, uram, a húgom neve is egy szó; ha valaki játszadozik velem, a végén a húgom is hiú és hazug lesz. Megjegyzem, a szó ma már olyan megbízhatatlan, hogy szégyenszemre mindent írásba kell foglalni.

VIOLA (M. CES.) Ezt fejtsd ki nekem.

FESTE Sajnos nem lehet, uram, mert csak szavakkal tudnám kifejezni, azok meg olyan hamisak lettek, hogy undorodnék szavak segítségével igazat kifejezni.

VIOLA (M. CES.) Látom, jó humorú ember vagy, aki semmivel nem törődik.

FESTE Dehogyan, uram, van, amivel törődöm. De őszintén megmondom, önnel tényleg nem törődöm. Ha tehát semmivel nem törődöm, akkor ön semmi; vigyázzon, mindjárt láthatatlan lesz!

VIOLA (M. CES.) Nem te vagy Olivia grófnő bolondja?

FESTE Ugyan, uram, Olivia grófnőtől távol áll a bolondozás. Ő nem tart bolondot, csak amikor majd férjhez megy. A bolond úgy viszonylik a férjhez, mint a szardella a szardíniához: a férj a nagyobb. Én a grófnőnek nem a bolondja vagyok, hanem a szócsúrője.

VIOLA (M. CES.) Láttalak a múltkor Orsino hercegnél.

FESTE A humor, uram, úgy járkal a glóbuszon, mint a nap: mindenhol süt. Nem volna igazságos, ha a bolond nem dolgozna éppoly gyakran az ön gazdjánál, mint az én úrnőmnél. De mintha az ön bölcs személyét is láttam volna ott.

VIOLA (M. CES.) Na, ha most engem veszel célba, akkor köszönöm, elég volt. Nesze, itt van költségeidre. (*Egy fémpénzt ad neki*)

FESTE Kívánom, hogy Jupiter adjon önnek a legközelebbi szőrszállítványból szakállat!

VIOLA (M. CES.) Mi tagadás, arra rettentően vágyom, (*Félre*) de nem úgy, hogy a saját arcomon nőjön... (*Hangosan*) Itthon van a grófnő?

FESTE (*a pénzt mutatja*) Ebből kettő még szaporodni is tudna, uram.

¹ A „M-O-A-I” betűknek – azon túl, hogy Malvolio nevében szerepelnek – további értelme, esetleges célzások tartalma nem ismeretes.

VIOLA (M. CES.) Ha egymásra rakják és forgatják.
FESTE Szívesen lennék a frígiai Pandarus úr, szereznék egy Cressidát ehhez a Troilushoz.

VIOLA (M. CES.) Értem, értem, jól tetszik kunyerálni. *(Még egy pénzt ad)*
FESTE Ugye nem baj, uram; hiszen csak egy koldust koldultam: Cressida koldusként végezte. A grófnő itthon van, uram. Tájékoztatom a házbelieket, hogy honnan jött az úr; de hogy kicsoda és mit akar, az már kívül esik a kompetenciámon. Mondhatnám: a horizontomon, de az már kissé elcsépett.

Feste el

VIOLA (M. CES.) Ez elég bölcs, hogy játssza a bolondot, s mert jól csinálja, nyilván van esze. Figyeli azt, akivel viccelődik, a hangulatát, a személyiségét, és mint a héja, minden kis pihére rögtön lecsap. Ez is egyfajta munka, nem könnyebb, mint a bölcs elmélkedés; mert bölcsen bolondozva ki-ki játszhat; de bölcsnek megbolondulni: gyalázat.

Jön Böföghy és Fonnyadi

BÖFÖGHY Jó napot, tisztelt úr.

VIOLA (M. CES.) Önnek is, uram.

FONNYADI *Dieu vous garde, monsieur.*

VIOLA (M. CES.) *Et vous aussi: votre serviteur.*

FONNYADI Remélem is, uram, mert én meg az öné.

BÖFÖGHY Óhajta a házat levizitálni, uram? Az unokahúgom hön várja az ön beléptét, ha itt kell valami dolgát végeznie.

VIOLA (M. CES.) Iránytűm az ön húga felé mutat, uram, minthogy ő expedícióm végcélja.

BÖFÖGHY Ez esetben a saját lábaihoz kell fordulnia, uram, hogy bevigyék önt a házba.

VIOLA (M. CES.) Ha lábaimhoz fordulok, uram, abból bukfenc lesz; inkább önhöz fordulok, és bámulom agyának bukfenceit.

BÖFÖGHY Arra célzok, uram, hogy haladjon be.

VIOLA (M. CES.) Én már *arra* célzok, a ház felé – de íme, megelőztek.

Jön Olivia és Mária

(Oliviához) Ó, legkiválóbb, tökéletes hölgy! Az ég permetezzen önre jó illatot!

FONNYADI Ez a gyerek maga a jó modor! „Permetezzen”, ez jó!

VIOLA (M. CES.) Küldetésem nem szólal meg másnak, csakis az ön gálánosan empatikus fülének.

FONNYADI „Permetez”, „gálán”, „empatikus”: ezt megjegyzem mind a hármat.

OLIVIA Csukják be a kertkaput, és hagyjanak magamra, hogy meghallgassam.

Böföghy, Fonnyadi és Mária el

(Viola-Cesarióhoz) A kezét, uram.

VIOLA (M. CES.) Alázattal várom parancsait.

OLIVIA Hogy hívják?

VIOLA (M. CES.) Nevem Cesario, szolgálatára.

OLIVIA Az én szolgálatomra?... Na hiszen!

OLIVIA Üres bók ez, csak alakoskodás: maga a herceg szolgája, tudom.

VIOLA (M. CES.) Ó meg az öné, minden birtokával:

OLIVIA így szolgája szolgája önnek is.

OLIVIA Nem érdekel se ő, se amit érez.

VIOLA (M. CES.) Bár rádiózna ki a bús fejéből.

VIOLA (M. CES.) Azért jövök, hogy öfeléje hajtsam az ön gondolkodását.

OLIVIA Jaj, könyörgöm!

OLIVIA Kértem magát, hogy róla ne beszéljen.

OLIVIA De... ha más ügyben kérne valamit,

OLIVIA beszédét szívesebben hallgatom,

OLIVIA mint a szférák zenéjét.

VIOLA (M. CES.) Drága hölgy–

OLIVIA Bocsásson meg, de én küldtem magának

OLIVIA – miután úgy elbűvölt itt a múltkor –

OLIVIA egy gyűrűt, nagy loholva; ez nem illett

se magamhoz, se szolgálomhoz, se önhöz. Most itt állok, és tudom, elítél, hogy szégyenteljes trükkkel azt a gyűrűt rátukmáltam magára. Most lenéz? A tisztességemet béklyóba verte, s büszke szíve kutyaakként küldi rá vicsorgó vádjait? Ön finom ember, látja: a szívemet nem mell takarja, csak vékony fátvol. Ugyhogy hallgatom. Sajnálom önt.

VIOLA (M. CES.)

OLIVIA

VIOLA (M. CES.)

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

Az félig szerelem.

Egy csöppet sem, hiszen köztudomású, hogy ellenséget is sajnálhatunk.

Nos, akkor... lehet újra mosolyogni.

Mily könnyen büszke az, aki szegény!

Az embert úgyis felfalják – de jobb,

ha oroszlán tép széjjel, mint ha farkas!

(Óraütés hallatszik) Az óra int, pazarlom az időmet.

Ne féljen, nem kell maga énnem.

De majd ha ész és kor gyümölcsöt érlel,

a felesége jó férfit arat.

Szabad az út nyugatnak.

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

VIOLA (M. CES.)

„Nyugat felé beszállás!”

Áldást kívánok önnek s lelki békét!

A gazdám számára nincs üzenet?

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

OLIVIA

Maradj!

Kérlek, mondd el, hogy mit gondolsz felőlem!

Hogy ön mást képzél, mint amit csinál.

Az meglehet; de így van nálad is.

Ezt jól látja: nem az vagyok, ami.

Bár lennél olyan, ahogy én szeretném!

Jobb lenne úgy, mint ahogy most vagyok?

Mert ön most bolondot csinál belőlem.

(félre) Ó, mennyi gúny van a szépséggel keverve

haragvó és megvető ajkain!...

Ahogy a gyilkos bűnre fény derül,

a vágy se marad nyugton itt belül.

(Hangosan) Cesario, tanúm a szép tavasz,

s minden, mi szűzi, tiszta és igaz:

szeretlek. S bár te gögös, büszke vagy,

engem már nem fékez se szív, se agy.

Ne próbálj most ellenérvet koholni,

hogy szerelmes nőt kár is ostromolni;

mert szép az, amit te vívsz ki magadnak,

de még szebb, amit ajándékba adnak.

Úgy éljen bennem tiszta ifúságom,

hogy egy szívem van, egy eszem, egy álmom:

és nincs nő, aki mindezt birtokolja,

sőt, rajtam kívül soha nem is fogja.

Ég önnel, úrnóm; gazdám könnyeit

többé nem fogom elzokogni itt.

De! Gyere még!... Ót szívem nem kívánja,

de ha te kéred, föllobban iránta.

Mindketten el

2. SZÍN

Szoba Olivia házában.

Jön Böföghy, Fonnyadi, Fábán

FONNYADI Komolyan mondom, egy percet nem maradok.

BÖFÖGHY Indokold meg, te méregetsz, indokold meg.

FÁBIÁN Tessék indokolni, Ábris úr.

FONNYADI Jó. Láttam az unokahúgát, hogy a herceg szolgáját több ked-

vességgel fogadta, mint amit valaha is rám pazarolt. Itt láttam a kertben.

BÖFÖGHY És mondd, öreg, Olivia látott téged közben?

FONNYADI Ahogy én most magát.

FÁBIÁN Akkor ez fényes bizonyítéka, hogy szerelmes magába.

FONNYADI Hogy a rossebbe? Hülyét akarnak csinálni belőlem?

FÁBIÁN Szabályosan megindoklom, uram, és szakértői véleményt is csato-

lok hozzá.

BÖFÖGHY A szakértői vélemény, az szent. Már Noé kora előtt is léteztek

szakértők.

FÁBIÁN A grófnő csak azért volt kedves a fiúhoz a maga jelenlétében, hogy magát kétségbe ejtse, hogy fölébressze mormotaként szunnyadó vitézségét, hogy lángot helyezzen a szívébe és tűzkövet a májába. Oda kellett volna lépni hozzá, és – az etikett szerint – néhány jól irányzott viccel, amiket frissiben csíhol az elméje kohójában, el kellett volna némítani a kis suhancot. Ezt kívánta magától a pillanat, de maga elszalasztotta; ezt a dúsan aranyozott alkalmat hagyta megrozdásodni, és most hajója átkerült az úrnőm véleményének jegesebb oldalára, föl északra, ahol csak lóg, lóg, mint jégcsap a holland szakállán, hacsak jóvá nem teszi valami remek húzással, legyen az vitézi tett vagy ügyes politika.

FONNYADI Csakis vitézi tett jöhet szóba, mert a politikát, azt szívből utálok. Előbb lépnek be valami szektába, mint a politikába.

BÖFÖGHY Rendben, akkor építsd sorsodat a vitézség alapzatára. Hívd ki párbajra a herceg apródját, vívj meg vele, sebesítsd meg tizenegy helyen. A húgom meg fogja tudni; és hidd el, nincs jobb társkereső a világon, aki úgy be tudna ajánlani egy férfit egy nő kegyébe, mint a vitézi hírnév.

FÁBIÁN Ez az egyetlen megoldás, Ábris úr.

FONNYADI Elviszi valamelyikük a kihívó levelemet?

BÖFÖGHY Gyerünk, írd meg, szép katonás betűkkel, légy kemény és rövid.

Most mindegy, hogy szellemes-e, csak legyen határozott és velős. Becsmérelj le: a tinta elbírja. Tegezd le legalább háromszor, az sose árt, és írd bele annyi hazugságot, amennyi a lapon kifér, még ha akkora lapra írsz is, mint az angol királyi golfpálya. Csináld meg. Legyen bőven epe a tintában, a lúdtollból is folyjon epe. Csináld meg.

FONNYADI Maguk hol lesznek?

BÖFÖGHY Majd érted megyünk az apartmanodba. Menj!

Fonnyadi el

FÁBIÁN Ezt a drága embert maga dróton rángatja, Tóbi úr.

BÖFÖGHY Én vagyok drága öneki: már legalább kétezret költött rám.

FÁBIÁN Jó kis levélre számíthatunk; de ugye nem viszi el?

BÖFÖGHY Hogyne vinném?!... Te az apródot piszkáld föl minél jobban, hogy válaszoljon. Szerintem ezeket hat ökörrrel se lehetne egymáshoz vonatni. Ezt az Ábrist, ha felnyitnák, annyi vért se találnának a májában, amennyibe egy szúnyog lába beleragad; ha nem így lesz, hát én megeszem a többi szerveit.

FÁBIÁN És az ellenfele, az a kisfiú, annak az orcáján se ül a vérszomj.

Jön Mária

BÖFÖGHY Itt jön a legkisebbik verebecske.

MÁRIA Ha betegre akarják röhögni magukat, de úgy, hogy fájjon, akkor jöjjenek. Ez az örült Malvolio kitért a hitéből, és pogány lett; mert igaz üdvözülésre vágyó, keresztény ember nem hihet el ilyen képtelenségeket. Sárga harisnyában van!

BÖFÖGHY Masnis térdszalaggal?

MÁRIA Rémes! Mint egy falusi kántortanító! Úgy settenkedtem a nyomában, mintha meg akarnám gyilkolni. Pontról pontra követi a levelet, amivel becsaptam! Annyira mosolyog, hogy száz vonal fut az arcán, mint az új, Indiával kibővített világtérképen: ilyet maguk még nem láttak. Alig tudtam megállni, hogy ne kezdjem mindenfélével dobálni. Biztos, hogy az úrnőm fofon csapja: de ő akkor is mosolyogni fog, és nagy kegynek fogja tekinteni.

BÖFÖGHY Gyerünk, menj előre; merre van?

Mind el

3. SZÍN

Utca.

Jön Sebastian és Antonio

SEBASTIAN Én nem akartalak terhelni téged, de ha neked a fáradság öröm, nem korhollak tovább.

ANTONIO Nem tudok elszakadni: vágyaim, mint acélsarkantyúk, úznak utánad. S nemcsak hogy lássalak (bár már ez is megérne akármekkora utat), hanem a szorongás, hogy jól vagy-e. Te idegen vagy itt; és ez a föld

gyakran kemény és barátságatlan, ha nincs tanácsadód. Az, hogy szeretlek, és az, hogy féltetek – e két dolog hozott ide.

SEBASTIAN

Kedves Antonio, nincs válaszom más, mint a köszönet, és újra, és harmadszor is. Tudom, ez híg viszonzás a jószágodért. Ha pénzem is volna, nemcsak a hálám, adnék én többet is... Nos, mi legyen? Megnézzük itt a műemlékeket? Holnap, barátom. Most szállást keressünk. Nem vagyok fáradt; messze még az este. Előbb hadd teltekezzen a szemünk a sok szép régiséggel, amiről híres e város.

ANTONIO

SEBASTIAN

ANTONIO

Meg kell hogy bocsáss, de énneked itt járkálnom veszélyes. Olyat tettem egykor a tengeren a herceg gályáival, egy csatában, hogy ha itt elfognak, nincs kegyelem. Lemészároltad az embereit! Nem; véres tett nincs a rovásomon, bár volt ott egy-két olyan pillanat, hogy vérontásra is lett volna mód. Azóta városom lakói mind – hogy visszaálljon a kereskedés – jóvátételt fizettek. Én soha; makacs voltam. Ezért, ha itt lefognak, drágán megfizetek.

SEBASTIAN

ANTONIO

Akkor ne járj az utcán! Hát, nem tanácsos. Itt van, fogd a pénzem. Az alsóvárosban, az „Elefánt”-ban, ott szállunk meg. Rendelek vacsorát, te lakasd jól a tudászomjadat, nézd meg szépen a várost. Várlok ott. De miért a pénz? Hátha szemed meglát valami szépet, amit megvennél; a forrásaid, tudom, nem futják apró örömökre. Őrzöm a pénzed, és egy óra múlva találkozunk.

SEBASTIAN

ANTONIO

SEBASTIAN

Az „Elefánt”-ban.

Ott leszek.

Más-más irányban el

4. SZÍN

Olivia kertje.

Jön Olivia és Mária

OLIVIA

(*félre*) Elküldtem érte – ha azt mondja: jön, mivel kínáljam? Mit adjak neki? Mert inkább adok, mintsem kéregessek. Jaj! Hangos vagyok. (Máriához) Hol van Malvolio? Ó komoly ember, szépen szolgálja nehéz sorsomat. Hol van Malvolio?

MÁRIA Jön, kisasszony, de nagyon furcsán viselkedik. Biztos, hogy megszállta az ördög.

OLIVIA Miért, mi baja? Őrjöng?

MÁRIA Nem, kisasszony, kizárólag mosolyog. Úrnőm jobban tenné, ha valakit maga mellé venne, amikor találkozna, mert biztos, hogy megvan bolondulva.

OLIVIA

Menj, hívd ide.

Mária el

Én is bolond vagyok; sírás és vigyor – hasonló bajok.

Jön Malvolio és Mária

Hogy s mint, Malvolio?
 MALVOLIO Drága hölgyem! Csókolom!
 OLIVIA Maga mosolyog?! Én komoly ügyben hívtam.
 MALVOLIO Komoly, úrnóm? Legföljebb az komoly, hogy rossz a vérellátásom – ez a térdszalag elszoritja, de mit számít? Ha tetszem egyvalakinek, akkor úgy vagyok én is, ahogy a költő mondja: „Tetszel egynek, tetszel mindenknek.”
 OLIVIA Jól érzi magát, ember? Mi van magával?
 MALVOLIO Nem fekete a kedvem, bár sárga a lábam. Igen, eljutott a kezembe, és a parancsokat végrehajtjuk. Mert hiszen tudjuk, kié az édes kézírás.
 OLIVIA Nem akar lefeküdni, Malvolio?
 MALVOLIO Lefeküdni? Bármikor, édesem, szőlj és jövök.
 OLIVIA Az isten áldja meg, miért mosolyog így, és mit kacsingat?
 MÁRIA Nincs rosszul, Malvolio?
 MALVOLIO (Máriához) Parancsol? Talán csalogány vagyok, hogy feleljek egy varjúnak?!
 MÁRIA Mi ez a nevetséges pimaszság az úrnómmal szemben?
 MALVOLIO „Ne félj a nagyságtól”; jól írja.
 OLIVIA Mit akar ezzel, Malvolio?
 MALVOLIO „Van, aki nagyak születik –”
 OLIVIA Mi?
 MALVOLIO „Van, aki nagyvá teszi magát –”
 OLIVIA Mit mond?
 MALVOLIO „És van, akinek tálcán kínálják a nagyságot.”
 OLIVIA Az ég óvja magát!
 MALVOLIO „Emlékezz csak: ki dicsérte sárga harisnyádat –”
 OLIVIA A maga sárga harisnyáját?
 MALVOLIO „Ki kívánta, hogy mindig masnis térdszalagban járj?”
 OLIVIA Térdszalagban?
 MALVOLIO „Most megcsináltad a szerencsédet, ha te is úgy kívánod –”
 OLIVIA Megcsináltam a szerencsémét?
 MALVOLIO „Ha nem, hát lássalak továbbra is szolgának.”
 OLIVIA Ennek nincs ki a négy kereke.

Jön egy szolgál

SZOLGA Úrnóm, Orsino herceg apródja visszajött; alig tudtam rávenni, hogy visszaforduljon. Várja, hogy úrnóm mit óhajt.
 OLIVIA Mondja meg, hogy jövök.

Szolga el

Édes Mária, törődjetez ezzel a jóemberrel. Hol van Tóbi bácsi? Szőlj a szolgálknak, hogy ennek viseljék gondját. A fele hozományomat odaadnám, hogy baja ne essék.

Olivia és Mária külön-külön el

MALVOLIO Ugye-ugye, már kezdesz érteni?... Nem kisebb ember, mint Tóbi úr fog velem törődni! Ez pontosan megfelel a levélnek: szándékosan küldi a bácsikáját, hogy kemény lehessen velem, hiszen erre buzdít a levélben. „Dobd le szerény gyűnyádat”, azt írja, „légy kemény a rokokonommal és mogorva a szolgálakkal. Nyelved szóljon politikai témákról; játszd el, hogy egyedül vagy és kivételes.” Majd pedig leírja, hogyan kell ezt: komor arc, méltóságteljes tartás, lassú beszéd, valamely híres férfiú modorában, és így tovább... Megfogtam a madárkát, ez Jupiter műve, és Jupiter tegyen érte hálássá! És amikor most kiment: „Törődjetez ezzel a jóemberrel!” – „Jóember”; nem „Malvolio”, nem is a munkaköröm, hanem „jóember”. Igen, lassan minden összeáll, és egy grammnyi kétség, egy milligrammnyi kétség nincs afelől, hogy semmilyen akadály, semmi bizonytalanság vagy váratlan körülmény – mit lehet még felhozni? –, semmi nem állhat közém és reményeim közé. Tudom, Jupiter műve ez, nem az enyém, és köszönet neki.

Jön Bőföghy, Fábrián, Mária

BŐFÖGHY Merre van szegény szerencsétlen? Ha a pokol minden ördögét kicsiben rárajzolják, és egy légiónyi tisztátalan lélek van is benne, én megszólítom.
 FÁBIÁN Itt van, itt van. – Hogy vagyunk, uram? Hogy van, hallja?
 MALVOLIO Menjének, elbocsátom magukat. Hadd élvezzem a magányt. Menjének.
 MÁRIA Ni, milyen mély hangon szól belőle a gonosz lélek! Ugye mondtam?... Tóbi úr, az úrnóm nagyon szeretné, ha maga törődne vele.

MALVOLIO (félre) Aha! Szóval szeretné!
 BŐFÖGHY Várjunk, várjunk, csönd legyen. Óvatosan kell vele. Bízátok rá. – Hogy van, Malvolio? Hogy érzi magát? Legyen erős, dacoljon az ördöggel! Lásza be, az az emberiség ellensége.
 MALVOLIO Tudja maga, hogy mit beszél?
 MÁRIA Figyelik?! Ha rosszat mondanak az ördög, hogy a szívére veszi! Adja isten, hogy ne legyen megszállva!
 FÁBIÁN El kéne vinni a vizeletét a javasasszonyhoz.
 MÁRIA Tényleg, holnap reggel megcsináljuk, úgy éljek. Az úrnóm a világot se akarná elveszíteni.
 MALVOLIO Mit akar, hölgyem?
 MÁRIA Uram teremtem!
 BŐFÖGHY (Máriához) Kérlek, maradj csöndben, így nem lehet. Nem látjátok, hogy csak ingerlitek? Hagyjátok, hogy én csináljam.
 FÁBIÁN Csak a finomság segít: finoman, finoman. Az ördög goromba, és nem tűri a goromba kezelést.
 BŐFÖGHY Mi újság, szépségem? Hogy vagy, galambocskám?
 MALVOLIO Uram!!
 BŐFÖGHY Gyere, kis csibém, gyere szépen. Nem illik, hogy a megtestesült Komolyság pilinckázzon a Sátánnal! Távozz innen, szénfekete rém!
 MÁRIA Vegye rá, hogy imádkozzon, Tóbi úr; imádkoztassa!
 MALVOLIO Még hogy imádkozzak? Szentelen néber!
 MÁRIA Hiába! Mondom én, hallani se akar a vallásosságról.
 MALVOLIO Menjének a pokolba, mindahányan! Üres fejű, léha alakok, én nem vagyok magukkal egy szinten. Majd hamarosan megtudják, amit kell.

Malvolio el

BŐFÖGHY Ez nem igaz!...
 FÁBIÁN Ha ezt a színházban látnám, azt mondanám, hogy erőltetett kitaláció.
 BŐFÖGHY A lelke csücskéig megfertőződött a cselből.
 MÁRIA Menjének csak utána, nehogy a cselre fény derüljön, aztán még kifakul a színe.
 FÁBIÁN Még a végén tényleg megbolondítjuk.
 MÁRIA Legalább nyugodt lesz a ház.
 BŐFÖGHY Gyertek, bezárjuk egy sötét szobába, megkötözve. A húgom már úgyis azt hiszi, hogy bolond: a vicc kedvéért fönntartjuk a látszatot, jól megbüntetjük, míg végül a szórakozás kifulladás, és megkegyelmezőnk neki; ekkor a csel fölfejük, (Máriához) téged pedig a törvényszéki elmeszakértők királyává koronázunk. – De nézd csak, nézd csak!

Jön Fonnyadi

FÁBIÁN Újabb népünnepély!
 FONNYADI Itt a kihívás, olvassák el; ne féljenek, megvan a sava-borsa.
 FÁBIÁN Olyan pikáns?
 FONNYADI Olyan bizony, megkapja benne a magáét. Olvassák csak!
 BŐFÖGHY Add ide. (Olvas) Ifjú, bármi is vagy, szerintem egy ócska kis alak vagy.
 FÁBIÁN Nagyon jó, és nagyon bátor.
 BŐFÖGHY (Olvas) Ne csodálkozz és ne töprengj az elmédben, miért hívlak így, mert ennek okát nem árulom el.
 FÁBIÁN Jól mondja; így nem fogja tudni beperelni.
 BŐFÖGHY (Olvas) Idejössz Olivia grófnőhöz, és ő a szemem láttára kedveskedik veled; csakhogy te hazudsz, mert nem ezért hívlak ki párbajra.
 FÁBIÁN Nagyon tömör, és mégis kristálytisza az értelme... (Félre)-tlensége.
 BŐFÖGHY (Olvas) Rád fogok támadni, ahogy mész hazafelé, ahol is ha esetleg megölsz engem –
 FÁBIÁN Jó.
 BŐFÖGHY (Olvas) ...alávaló gazemberként fogsz megölni.
 FÁBIÁN Ügyesen lavíroz, hogy nehogy törvénybe ütközöt írjon. Jó.
 BŐFÖGHY (Olvas) Most búcsúzó, és isten irtalmazzon egyikünk lelkének! Lehet, hogy az enyémmel fog, de én más remélek, úgyhogy vigyázz magadra. Barátod, már ha annak tekinted, és esküdt ellenséged:

Fonnyadi Ábris.

Ha ez a levél nem indítja meg, akkor a saját lábai se. Át fogom adni.
 MÁRIA Erre most kiváló alkalma nyílik: a fiúka éppen az úrnómmal társalog, és lassacskán távozni fog.
 BŐFÖGHY Menj, Ábris uram, lessed a kert szögletében, mint egy titkosrendőr. Abban a pillanatban, ahogy meglátod, ránts kardot, és ugyanakkor kezdjél rettenetesen káromkodni: mert gyakran megesisik, hogy egy mennydörgős szitkozódás, amit izes kiejtéssel, zengő nyelvel mondanak, férfiasabbnak mutatja az embert, mint a vitézi próbatétel.
 Futás!
 FONNYADI A káromkodást csak bízsa rá.

BÖFÖGHY Nem fogom átadni a levelet, mert a fiatalember viselkedésén látszik, hogy intelligens és jól nevelt. Ez már abból is látszik, hogy ő a küldőnc a herceg meg a hűgom között. A levél viszont bődületesen ostoba, így nem fog félelmet kelteni a fiúban: látni fogja, hogy egy marha írta. Inkább élőszóban adom át a kihívást: úgy festem le Fonnyadi urat, mint hírhedt párbajhóst, és az uracskával elhitetem (nem lesz nehéz, a fiatalok hiszékenyek), hogy ellenfele dühödt, ügyes, rámenős és szenvedélyes. Ezzel úgy megrémisztjük mind a kettőt, hogy már a tekintetükkel megölik egymást, mint két baziliszkuszt.

FÁBIÁN Itt jön a fiú a maga hűgával: hagyjuk, míg elbúcsúzik, aztán gyérünk azonnal utána.

BÖFÖGHY Addig kigondolok valami rémisztő üzenetet, amit kihívásként elmondok.

Böföghy, Fábrián és Mária el. – Jön Olivia és Viola (mint Cesario)

OLIVIA Már túl sokat beszéltem köszivednek, és feltárulkoztam, túlzottan is. Magamat korholom, hogy hiba volt, de olyan makacs, erős hiba ez, hogy leperog róla a korholás.

VIOLA (M. CES.) Ahogy önben árad a szenvedély, úgy gazdámban a bánat.

OLIVIA *(egy ékszert ad át)* Fogd és viseld; az én képmásom ez. Fogadd el; nyelve nincs, nem fog zavarni. És kérlek szépen, jöjj el holnap is. Kérhetsz-e olyat, mit meg nem adok, ha a tisztesség adnom engedi?

VIOLA (M. CES.) Csak azt kérem, hogy gazdámat szeresse.

OLIVIA Hogy' adnám neki tisztességgel azt, ami tiéd?

VIOLA (M. CES.) Föloldozom magát.

OLIVIA Ugye, holnap is látom arcodat? Ilyen ördöggel szép a kárhozat.

Olivia el. – Jön Böföghy és Fábrián

BÖFÖGHY Jó napot, fiatalúr!

VIOLA (M. CES.) Magának is, uram!

BÖFÖGHY Ami eszköze van a védelemre, azt most vegye elő. Hogy milyen természetű sérelmeket okozott neki, nem tudom; de a kihívója, akiben tombol a düh, úgy várja a kert végében, mint a vérszomjas vadászeb. Húzza ki a kardját, készítse föl magát, mert a támadója gyors, ügyes és pusztító.

VIOLA (M. CES.) Uram, ez valami tévedés; állítom, hogy nincs senkivel se nézeteltérésem. Még csak emlékem sincs arról, hogy bárkinek bármilyen sérelmet okoztam volna.

BÖFÖGHY Pedig így van, meg fogja látni. Úgyhogy ha ér magának valamit az élete, igyekezzon védeni magát, mert az ellenfelében megvan minden, amit fiatalság, erő, ügyesség és harag adhat egy férfinak.

VIOLA (M. CES.) Az isten szerelmére, ki ez az ember?

BÖFÖGHY Vitézi címe van; igaz, hogy sértetlen díszkarddal ütötték lovagga a palota szőnyegén – de magánjelleget csetepatékban igazi ördög. Három embernek is elválasztotta már a testét a lelkétől, és a jelen pillanatban oly engesztelhetetlen harag gyúlt benne, hogy elégtétele nem lehet más, mint halálta és temetés. „Vagy-vagy”, ez a jelszava: vagy adni a halált, vagy kapni.

VIOLA (M. CES.) Visszamegyek a házba, és védelmet kérek a grófnőtől. Én nem vagyok harcos természet. Hallottam, hogy léteznek, akik szándékosan kötnek bele másokba, hogy kipróbálják a vitézségüket; talán ez is ilyen hőbortos.

BÖFÖGHY Nem, uram; az ő felháborodása egy nagyon is valós sérelemből táplálkozik; ezért csak menjen, és adja meg neki, amit kíván. A házba nem mehet vissza, hacsak nem óhajtja velem elintézni azt, amit ugyanúgy övele is elintézhet. Tehát induljon, vagy pedig lássam a meztelen kardját itt és most; mert vívnia kell, az biztos – vagy be kell ismernie, hogy gyáva, és nem méltó a fegyverviselésre.

VIOLA (M. CES.) Ez egyszerre udvariatlan és különös. Nagyon kérem, tegyen meg egy szívességet: tudja meg az illető úrtól, mivel sértettem meg. Biztosan figyelmetlenségéből tettem, és nem szándékosan.

BÖFÖGHY Rendben van. Szinyor Fábrián, maradjon ezzel az úrral, míg vissza nem jövök.

VIOLA (M. CES.) Mondja, kérem, tud erről az ügyről valamit?

FÁBIÁN Annnyit tudok, hogy az a vitéz igen föl van bősziüle maga ellen, kész akár a halálos összeccsapásra is, de a körülményekről semmi többet

VIOLA (M. CES.) És, kérném szépen, miféle ember ez?

FÁBIÁN A külseje alapján meg nem mondaná az ember, hogy mekkora hős a párbajozásban. Bizony, uram, nála tapasztaltabb, vérszomjasabb és végzetesebb ellenfelet egész Illíriában nem találhatott volna. Hajlandó odamenni hozzá? Én megpróbálok magukat kibékíteni, ha sikerül.

VIOLA (M. CES.) Igazán nagyon lekötelezne. Én olyan vagyok, aki inkább a szavakkal vitézkedik, mint a vasakkal: nem érdekel, hogy mit gondolnak a bátorságról.

Viola (mint Cesario) és Fábrián félreállnak. – Jön Böföghy és Fonnyadi a színpad más részén

BÖFÖGHY *(Fonnyadinak)* Hidd el, barátom, ez egy igazi ördög. Úgy küzd a fazon, mint egy amazon. Volt egy csörtém vele, törrel-hüvellyel, szabályosan; úgy behozott nekem egy találatot, halálos volt és kikerülhetetlen, és amikor visszaszúrok, na akkor adja be a végső döfést, de olyan biztosan, ahogy a lábád érinti a talajt, amin állsz. Azt beszélnek, a perzsa sahnak volt a vívómestere.

FONNYADI A francba. Nem állok ki vele.

BÖFÖGHY Igen, csakhogy most már nem hajlandó békülni. Fábrián, ott ni, alig bírja visszatartani.

FONNYADI A bűdös életbe, ha tudom, hogy ilyen harcias, és ilyen mesterien vív, hát vitte volna el az ördög, én ki nem hívom. Mondja meg neki, hogy ejtsük el az ügyet, és neki adom a Capilet nevű szürke lovamat.

BÖFÖGHY Előterjesztem a javaslatot. Maradj itt, és vágj bátor képet. Zárjuk le embervesztés nélkül. *(Félre)* Remek! Meglovagolom én a lovadat is, nem csak téged. *(Odamegy Fábriánhoz)* Odaigérte a lovát, ha elsimítjuk az ügyet. Bebeszéltem neki, hogy a fiú ördögien vív.

FÁBIÁN Ez ugyanolyan szörnyűeket gondol öröla; sápadozik és levegőért kapkod, mintha egy medve loholna a sarkában.

BÖFÖGHY *(Viola-Cesariohoz)* Nincs mit tenni, uram, meg akar vívni önnel, mert már szavát adta rá. Viszont ami a sérelmeit illeti, hát jobb belátásra tért, és most már úgy gondolja, hogy az egész említésre se érdemes. Úgyhogy kérem, húzza ki a kardját, csak hogy ő betarthassa, amit fogadott – ígéri, hogy nem tesz kárt önben.

VIOLA (M. CES.) *(félre)* Csak óvna meg az isten! Nem sok kell, és megmondom nekik, mi hiányzik az én férfiaságomhoz!

FÁBIÁN *(Fonnyadihoz)* Hátráljon, ha úgy látja, hogy bedühödik.

BÖFÖGHY Gyerünk, Ábris, nincs mit tenni, a fiatalúr a becsület kedvéért ragaszkodik egy összeccsapáshoz; a párbajkódex értelmében erről nem mondhat le, de megígérte nekem úriemberi és katonai becsületszavára, hogy nem tesz kárt benned. Tessék, kezdjék!

FONNYADI Adná isten, hogy betartsa a szavát! *(Kardot ránt)*

VIOLA (M. CES.) Én esküszöm, hogy nem akartam így. *(Kardot ránt)*

Jön Antonio

ANTONIO *(kardot ránt)* Kardokat el! *(Fonnyadihoz)* Ha ez az ifjú úr

sértette meg – magamra vállalom.

Ha ön a sértő – kihívom helyette.

BÖFÖGHY Ön, uram? Miért, kicsoda maga?

ANTONIO Én szeretetből többre kész vagyok,

mint amit ő itt beígért maguknak.

BÖFÖGHY Nézd csak, ön hivatásos pártfogó? Akkor kihívom! *(Kardot ránt)*

FÁBIÁN Jaj, Tóbi úr, nyugalom! Jönnek a rendőrök!

BÖFÖGHY *(Antonióhoz)* Később folytatjuk.

VIOLA (M. CES.) *(Fonnyadihoz)* Kérem, uram, tegye el a kardját, ha egy mód van rá.

FONNYADI Szívesen, uram; és amit ígértem, abban állom a szavam. Jól bírja a terhelést, és irányítható.

Jön két rendőr

1. RENDŐR Ó az! Gyerünk, intézkedj!

2. RENDŐR Antonio, önt letartóztatom

Orsino herceg nevében.

ANTONIO Kérem, ön valakivel összetéveszt.

1. RENDŐR Nem, szó se róla; megismerem önt,

bár most nincs hajós-sapka a fején.

ANTONIO (A 2. Rendőrhöz) Vezesd csak el; tudja, hogy ismerem. Engednem kell. (Viola-Cesariohoz) Így járok, mert követlek:

de nincs menekvés; állok elibe.
Veled mi lesz? Mert kénytelen vagyok most visszakérni az erszényemet.
Az jobban fáj, hogy nem segíthetek, mint mostani bajom. Csodálkozol?
Ez van. Ne búsulj.

2. RENDŐR Indulás, uram.

ANTONIO A pénz egy részét, kérlek, add ide.

VIOLA (M. CES.) Milyen pénzt, uram?
Őn itt hozzám jóindulatú volt, meg látom is, hogy most bajba került, hát sovány képességeim szerint kis kölcsönt adhatok. Nincs sok nekem se: megosztom önnel, ami itt van éppen.
Tessék, tárcám fele. (Pénzt nyújt)

ANTONIO (visszaautasítja) Hát megtagadsz?!
Lehet, hogy sok-sok jószolgálatom nem volt elég?... Ne kísértsd a nyomort, nehogy végül úgy lealacsonyodjak, hogy szemedre hányjam mindazt a jót, mit érted tettem!

VIOLA (M. CES.) Nem tudok ilyenről, és nem ismerem, se arcát, se hangját.
A hálátlanság rosszabb a szememben, mint a hazugság, góg vagy részegesség, vagy más bűn, melynek bomlasztó hatása vérünkben lakozik.

ANTONIO Ó, istenem!

2. RENDŐR Gyerünk, uram! Kérem, igyekezzen!

ANTONIO Hadd szóljak még. Én ezt a fiút itt a halál torkából szedtem elő, gyógyítva ápoltam szent szerelemmel, és alakját, mely tiszta jellemet látszott ígérni, hódolva imádtam.

1. RENDŐR Kit érdekel? Megy az idő, gyerünk!
ANTONIO De jaj – nem isten, rút bálvány csupán. Sebastian, szépséged becsapott!
A természetben csak az ész gonosz: torz érzelmet csak álnokság okoz.
A jóság széppé tesz – de aki álnok, annál a szépség: ördögadta átok.

1. RENDŐR Ez megbolondult. Vigyük! Na, mi lesz?
ANTONIO Vezessenek.

Antonio és a rendőrök el

VIOLA (M. CES.) Oly tüzesen beszél, olyan merészen, hogy el is hiszi, amit mond; de én nem.
Ő, bár gyanúmat igazolva látnám, és te állnál helyemben, drága bátyám!

BÖFÖGHY (Fonnyadihoz) Gyere ide, vitézem, és te is, Fábían: hajoljunk össze egy pár okos szóra.

VIOLA (M. CES.) Sebastiannak szólított! Fivérem tovább él az én külsőm tükörében.
Ilyen volt arca, pont így öltözött, így mozgott, járt az emberek között, hisz őt utánzom. – Ha ez lehetséges, a vihar szelíd, a sós tenger édes!

Viola (mint Cesario) el

BÖFÖGHY Hitvány egy kis alak, és gyávább a nyúlnál. A hitványsága abból is látszik, ahogy ezt a barátját cserbenhagyta és megtagadta; a gyávaságáról meg kérdezzed csak Fábiant.

FÁBIÁN Gyáva, eltökélten gyáva, szinte már bigottan.

FONNYADI Az iskoláját, utanamegyek, és jól összeverem.

BÖFÖGHY Ez az, páhold el rendesen, de a kardodat ne vedd elő.

FONNYADI Bizza csak rám!...

Fonnyadi el

FÁBIÁN Jöjjön, nézzük meg, mi lesz a vége.
BÖFÖGHY Bármilyen pénzbe fogadok, hogy nem történik semmi.

Mindketten el

NEGYEDIK FELVONÁS

1. SZÍN

*Olivia háza előtt.
Jön Feste és Sebastian*

FESTE Most azt akarja nekem bemesélni, hogy engem nem maga után küldtek?

SEBASTIAN Elég, elég, te tisztára bolond vagy, tűnj már el innen!

FESTE Jól játszsa, mondhatom! Nem, én nem ismerem magát, és nem is magáért küldött az úrnóm, hogy legyen szíves bejönni és beszélni velem; és persze a maga neve nem Cesario fiatalúr; és ez itt nem az én orrom. Semmi sem úgy van, ahogy van.

SEBASTIAN Jaj, másutt szellőztesd a hülyeséged, engem nem ismersz.

FESTE Szellőztessem? Aha, hallotta ezt a szót valami nagy embertől, aztán most rámondja a szegény kis humoristára. Szellőztessem! Attól félek, hogy ez a nagy melák világra holnapra affektáló kiscicává válik. Kérem tehát, csatolja le szívére az idegenség övét, és mondja meg: mit szellőztessek az úrnómnak? Azt, hogy maga jön?

SEBASTIAN Fejezd be az idéetlen viccelődést.
Ne', itt van pénz. De ha tovább csinálod, mást fogok adni!

FESTE Ó, látom, nem szűk a marka máma. Az okosok, ha adnak a bolondoknak, nagyon jó bizonyítványt kapnak – persze csak sokéves gyakorlás után.

Jön Fonnyadi

FONNYADI No né, uram, hát csak találkozunk! Ez a magáé! (Megüti Sebastian)

SEBASTIAN Ez meg a tied! Nesze! Nesze! (Veri Fonnyadit) Mindenki megbolondult?

Jön Bőföghy és Fábían

BÖFÖGHY (Sebastianhoz) Megálljon, mert áthajítom a törét a ház fölé!
FESTE Ezt azonnal megmondom az úrnómnak: nem szeretnék némlíknak a bőrében lenni, semmi pénzért.

Feste el

BÖFÖGHY Álljon le, hallja?! (Lefogja Sebastian)

FONNYADI Á, hagyja csak, más úton fogok én vele elbánni: följelentem verekedésért, ha van még törvény Illíriában. Igaz, hogy én ütöttem először, de akkor is.

SEBASTIAN (Bőföghyhez) Vidd innen a kezéd!

BÖFÖGHY Nem, uram, nem engedem el. Tegye el a törét, maga kis hős, szépen vizsgázott. Gyerünk.

SEBASTIAN Nem tárgyalok veled. Mit szólsz bele?

Ha tovább provokálsz, elő a kardot! (Kardot ránt)

BÖFÖGHY Mi van, mi van?! Na jó, hát muszáj megcsapolnom azt a szemtelen pimasz véreDET! (Kardot ránt)

Jön Olivia

OLIVIA Tóbi! Elég! Parancsolom! Elég!

BÖFÖGHY Tessék.

OLIVIA Sose lesz vége? Maga vén tahó,

barlangban kéne laknia, hegyek közt,

ahol nincs illem, jó modor! Tűnés!

(Sebastianhoz) Ne haragudj, édes Cesario.

(Bőföghyhez) Tűnjön el innen!

Kérlek, jó barát,
 hogy józansággal és ne szenvedéllyel
 ítélj meg ezt a barbár támadást
 személyed ellen. Jöjj be most a házba:
 ha meghallod, hogy hány ostoba viccet
 eszelt ki ez a mákvirág, nevensz majd.
 Nincs mért haboznod; gyere csak velem,
 kövess. – Még fölszámítom neki ezt:
 ha téged rémiszt, engem is ijeszt!

SEBASTIAN Mi zajlik itt? Mi ez az izgalom?
 Megőrültem, vagy inkább álmodom?
 Kábítsa el az észet a szerelem:
 ha álom ez, hát jó hosszú legyen!
 OLIVIA Nos, jöjj; bár én uralnám lelkedet!
 SEBASTIAN Jövök, szép hölgy.
 OLIVIA A szót kövesse tett!

Mindketten el

2. SZÍN

Szoba Olivia házában.
 Jön Mária és Feste

MÁRIA Légy szíves, vedd föl ezt a köpenyt és ezt a szakállat: hitesd el vele,
 hogy te vagy Topáz tiszteletes. Gyorsan. Addig szólok Tóbi úrnak.

Mária el

FESTE Na jó, fölveszem, és ebben alakoskodom – nem én leszek az első, aki
 ilyenben alakoskodott... Nem vagyok elég magas, ki se látszanék a szó-
 székből; és elég sovány se, hogy tudósnek nézzenek; de ha becsületes
 embernek és szívélyes házigazdának tartják a lelkész, az ugyanolyan
 jó, mint ha ügybuzgó embernek és nagy tudósnek. Jönnek a kollégák!

Jön Böföghy és Mária

BÖFÖGHY Jupiter áldja, tiszteletes úr.
 FESTE *Bonos diés*, Tóbi úr; mert ahogy a vén prágai remete, aki sose látott
 tintát és tollat, megmondta Gorboduk király egyik hűgának: „a dolgok
 azok, amik.” Így, mivel én vagyok a lelkész, én vagyok a lelkész, hiszen
 mi más egy dolog, mint egy dolog, és mi más az „az”, mint „az”?
 BÖFÖGHY Szólítsa meg, Topáz uram.
 FESTE (*fennhangon*) Halló, halló! Áldás legyen a tömlőcön.
 BÖFÖGHY A csibész jól utánozza; tud ez a csibész!

Malvolio a szomszéd szobából beszél

MALVOLIO Ki van ott?
 FESTE Topáz tiszteletes, a lelkész, aki jött meglátogatni Malvoliót, az
 eszelőst.
 MALVOLIO Lelkész úr, Topáz uram, jó Topáz uram, menjen oda a grófnőhöz.
 FESTE Távozz belőle, vehemencia ördöge! Miért kínzod ezt az embert?
 Most is csak a nőkről tudsz beszélni?
 BÖFÖGHY Jól mondja, tiszteletes úr.
 MALVOLIO Topáz uram, soha embert így meg nem gyötörtök. Drága lel-
 kész úr, ne higgye el, hogy eszelős vagyok. Bezártak ide ebbe a szörnyű
 sötétbe.
 FESTE Pfüj, hazug sátán! Igyekszem a legenyhébb szavakat használni rád,
 mert én finom lélek vagyok, aki még az ördöggel is udvariasan bánik.
 Azt állítod, hogy abban a szobában sötét van?
 MALVOLIO Mint a pokolban, tiszteletes úr.
 FESTE Ugyan, hiszen kiugró ablakai vannak, amik átlátszóak, mint a bari-
 kád, és a tetőablakok az északdéli oldalon fényesek, mint az ébenfa! És
 te mégis bezártságáról panaszkodsz?
 MALVOLIO Nem vagyok örült, Topáz lelkész úr. Állítom magának, hogy itt
 sötét van.
 FESTE Tévedsz, örült. Mert bizony nincs más sötétség, mint a tudatlan-
 ság, melyben te úgy tévelyegsz, mint az egyiptomiak a mózesi ködben.
 MALVOLIO Igenis ez a szoba olyan sötét, mint a tudatlanság, még ha a

tudatlanság pokolian sötét is; és igenis embert még így meg nem csú-
 foltak, mint engem. Semmivel nem vagyok örültebb, mint maga; tes-
 sék, próbálja ki, tegyen föl bármilyen kérdést.
 FESTE Mi Pythagoras véleménye a vadmadarakról?
 MALVOLIO Hogy a nagyanyánk lelke például beköltözhet egy madárba.
 FESTE Mit gondolsz erről a vélekedésről?
 MALVOLIO Én nemes dolognak tartom a lelket, és a legkevésbé sem osz-
 tom ezt a véleményt.
 FESTE Isten veled; maradj örökre sötétben. Osztanod kell Pythagoras vé-
 lelményét, különben nem nyilvánítalak épeszűnek, és ne merjél levágni
 egy fajdkakast, mert még kipenderítet belőle a nagyanyád lelkét! Isten
 veled.
 MALVOLIO Topáz úr! Tiszteletes úr!...
 BÖFÖGHY (*Festéhez*) Kiváló volt, Topáz uram!
 FESTE Látják: kanál vagyok én bármilyen lében.
 MÁRIA Te, ezt szakáll és köpeny nélkül is csinálhattad volna, hiszen nem lát!
 BÖFÖGHY Szólj hozzá a saját hangodon, aztán jelentsd nekem, milyennek
 találok: most már inkább befejezném a szórakozást. Ha különösebb
 hűhó nélkül el lehetne engedni, az jó volna, mert a húgomnál már
 annyi van a rovásomon, hogy ezt a játékot veszélyes volna elvinni a
 végkifejletig. Gyere majd a szobámba.

Böföghy és Mária el

FESTE (*énekel*) *Szép legény, ifjú legény,
 Merre jár a kedvesed?*

MALVOLIO Hé! Bolond!
 FESTE *A szép leány már nem szeret.*
 MALVOLIO Hé! Bolond!
 FESTE *Ó jaj, miért nem vár?*
 MALVOLIO Hallod, bolond?!
 FESTE *Mást vár a szíve— ki szólít?*
 MALVOLIO Drága bolondom, ha valaha is még jót remélsz tőlem, szerezz
 nekem gyertyát, tollat, tintát, papírt: úriemberi becsületszavamra mon-
 dom, meghálálom.
 FESTE Malvolio úr?
 MALVOLIO Az, drága bolondom.
 FESTE Jaj istenem, uram, hogy lehet, hogy így elment az öt érzéke?
 MALVOLIO Bolondom, még soha embert ilyen gonoszul meg nem csú-
 foltak. Ugyanolyan normális vagyok, mint te, bolondom.
 FESTE Ugyanolyan? Hát akkor maga valóban eszelős, ha nincs több esze,
 mint egy bolondnak.
 MALVOLIO Úgy kezelnek, mint valami tárgyat, bezárnak a sötétbe, papot
 küldenek rám, valami szamarat, és mindent megtesznek, hogy kifor-
 gassanak a józan eszemből.
 FESTE Vigyázzon, hogy mit mond: a pap még itt van. (*Topázként*) Mal-
 volio, Malvolio, az ég adja vissza az eszedet, igyekezzél aludni, és hagyd
 abba az üres locsogást.
 MALVOLIO Topáz uram!
 FESTE (*Topázként*) Ne állj szóba vele, fiacskám! (*Saját hangján*) Kicsoda?
 Én, tiszteletes úr? Ó, dehogyl... Isten áldja, tiszteletes úr! (*Topázként*)
 Úgy legyen, ámen! – (*Saját hangján*) Úgy lesz, tiszteletes úr, úgy lesz.
 MALVOLIO Bolond, bolond! Hallod, bolond?!
 FESTE Kérem, uram, legyen türelmes. Mit akar? Megszidtak, amiért beszé-
 lek magával.
 MALVOLIO Drága bolondom, segíts, hogy gyertyához és papírhoz jussak;
 mondom neked, hogy ugyanannyira eszemnél vagyok, mint bárki
 Illíriában.
 FESTE Jaj, bárcsak úgy lenne, uram!
 MALVOLIO Esküszöm, úgy van! Drága bolondom, tintát, papírt, gyertyát,
 és vidd el az úrnőmnek majd, amit írok. Levélhordó még ekkora bor-
 ravalót nem kapott, mint te fogsz.
 FESTE Hozok. De mondja meg őszintén: most akkor tényleg nem bolond,
 vagy csak tetteti, hogy normális?
 MALVOLIO Hidd el, nem vagyok az, isten bizony.
 FESTE Én nem hiszek az örültnek, míg meg nem egzamináltam az agyát!...
 Jó, hozok gyertyát meg papírt meg tintát.
 MALVOLIO Bolondom, fényesen meg fogom hálálni. Kérlek, menj!
 FESTE (*énekel*) *Lótok, uram, futok, uram,
 És máris itt vagyok,
 Egy perc alatt Feste szalad,
 Ami kell, azt hozok.*

*Mint a Bűn, keserűn
Az ördögnek kiáltom:
„Öreg vakond, ne légy bolond,
Mert körmödöt levágom!”*

El

3. SZÍN

*Olivia kertje.
Jön Sebastian*

SEBASTIAN Itt levegő van, ott ragyog a nap,
e gyöngyöt tőle kaptam: látom, érzem;
nem örület, ami így elborít,
bár kész csoda. – Hol van Antonio?
Az „Elefánt”-ban hiába kerestem,
pedig ott járt, és azt is tudni vélték,
hogy bejárta a várost énutánam.
Aranyat érne most a jó tanácsa:
mert bár a lelkem érzi, hogy ez itt
nem téboly, csak valami tévedés –
mégis, hogy így rám zúdult a szerencse,
ez olyan példátlan, oly érthetetlen,
hogy nem akarok hinné a szememnek,
viaskodik bennem a józan ész
a gyanúval: vagy én vagyok bolond,
vagy ez a hölgy!... De akkor hogy lehet,
hogy így elkormányozza házanépét,
rendelkezik, intéz és ellenőriz,
és mindezt láthatólag józanul,
kemény tartással?... Valami csavar
van az egészben. De itt jön megint.

Jön Olivia és egy pap

OLIVIA Nézd el, hogy sietek. Ha megfelel,
jöjj át velem s a tisztelendő úrral
a kápolnába, hogy ott, őelőtte,
a szent épület falai között
kinyilvánítsd nekem hűségedet,
hogy féltékeny és kételkedő szívem
nyugtot találjon. Ez titok marad,
míg te nem döntesz úgy, hogy bejelentsük;
akkor majd megtartjuk a lakodalmat
rangomhoz illőn. Mi a véleményed?

SEBASTIAN Az atyát követem, s bátran jövök:
amit ott fogadok, legyen örök.

OLIVIA Vezessen, atyám. Lássák az eget,
hogy szép és őszinte, amit teszek!

Mind el

ÖTÖDIK FELVONÁS

1. SZÍN

*Olivia háza előtt.
Jön Feste és Fábían*

FÁBIÁN Ha szeretsz, mutasd meg a levelét.
FESTE Drága Fábían uram, akkor hadd kérjek én is valamit.
FÁBIÁN Bármit.
FESTE Ne akard megnézni a levelet.
FÁBIÁN Ez olyan, hogy odaadom a kutyámat, cserébe meg azt kérem, hogy
add vissza.

Jön a Herceg, Viola (mint Cesario), Curio, urak

HERCEG Ti Olivia grófnőtől vagytok, jóemberek?
FESTE Igen, uram, a kellektárhoz tartozunk.

HERCEG Ismerlek téged jól. Hogy vagy, barátom?
FESTE Nos, uram, az ellenségeim miatt jól, a barátaim miatt rosszul.
HERCEG Talán fordítva: a barátaid miatt jól.
FESTE Nem, uram, miattuk rosszul.
HERCEG Hogyhogy?
FESTE Tudja, uram, ők dicsérnek, és ezzel szamarat csinálnak belőlem. Az
ellenségeim, azok nyíltan megmondják, hogy számár vagyok – az ő
révükön gyarapszik az önismeretem, a barátaim viszont becsapnak.
Vagyis, mivel a logika is olyan párokban megy, mint a csók, négy darab
minusz egyenlő két darab plusz, tehát rosszul vagyok a barátok miatt,
de jól az ellenségek miatt.
HERCEG Kítűnő!
FESTE Csak ne dicsérjen, uram – bár megtisztel, ha a barátaim közé áll.
HERCEG De ettől ne menjen neked rosszabbul; fogd ezt a pénzt. *(Pénzt ad)*
FESTE Uram, velem nyugodtan úzhet kettős játékot. Lehet még egyet.
HERCEG Rossz tanácsot adsz nekem!
FESTE Ez egyszer dugja zsebre méltóságod a méltóságát, és engedje az
ösztoneit rossz útra térni.
HERCEG Jó, leszek bűnös, és kettős játékot úzök. Itt van még egy. *(Pénzt ad)*
FESTE *Primo, secundo, tertio:* úgy jó a játék. Úgy is tartja a mondás: „A har-
madik dobás mindig bejön.” A három királyok háromfélét hoztak, és a
Szent Benedek-templom harangja is azt mondja: egy–kettő–három.
HERCEG Nincs több dobásod, több pénzt nem bolondozol ki belőlem. Ha
szólsz az úrnődnek, hogy itt vagyok, és beszélni szeretnék vele, és ide
is hozod, az esetleg fölébreszti az adakozó kedvemet.
FESTE Igenis, uram. Jőszakát, altassa az adakozó kedvét, amíg vissza nem
jövök. Megyek – de a birtoklási vágyamat, kérem, ne tekintse a kap-
zsiság bűnének. Szóval, szundítson egyet az adakozó kedve, hamarosan
ébresztő!

Feste el. – Jön Antonio és a rendőrök

VIOLA (M. CES.) *(a Herceghez)* Ő az, uram, ő mentett ki a bajból!

HERCEG Én ezt az arcot régen ismerem,
legutóbb ágyfüsttől feketén,
mint Vulcanust láttam, csata hevében.
Egy szárnalmas, apró hajója volt,
méretre, súlyra jelentéktelen,
de olyan ádázul támadta meg
a flottánk legnagyobb, komoly hajóját,
hogy kárunk s veszteségünk közepette
bátorságát dicsértük. – Nos, mi van?

1. RENDŐR Orsino, ő az az Antonio,
aki a Főnixet és rakományát
Krétáról elrabolta; és a Tigrist,
másik hajónkat, ő rohanta le,
amikor Titus öcséd lába odalett.
Hetykén és vakmerően jött ide;
egy verekedés közben fogtuk el.

VIOLA (M. CES.) Velem tett jót, uram, miattam vívott,
de aztán olyan furcsákat beszélt,
hogy arra gondoltam, tán eszelős.

HERCEG *(Antoniohoz)* Hírhedt kalóz, sós vizek tolvaja!
Milyen bátorság hajt azok kezébe,
akiket súlyos, véres tetteiddel
te magad tettél ellenségeiddé?

ANTONIO Orsino, nemes úr!
Hadd háritsam el, aminek nevez:
Antonio nem tolvaj s nem kalóz,
bár annyi tény, hogy – nem véletlenül –
Orsino ellensége. Egy varázserő
hozott ide: a hálátlan fiú,
ott, az ön oldalán, akit a tenger
habzó pofájú, tomboló dühétől
én mentettem meg. Roncs volt, alig élt.
Az életét én adtam vissza, s mellé
korlátlan és feltétel nélküli
szerelmemet. Miatta vagyok itt,
kitéve magam *(tisztá szerelemből!)*
az ellenséges város bosszújának.
Láttam, hogy bajban van, hát közbeléptem;
s mikor lefogtak, ő ravasz csalással
(hogy bajomban ne osztozzon velem)
a szemembe hazudta, hogy nem ismer,

egy pillanat alatt húsz évnnyire
távolodott. A pénzemet pedig,
amit egy félórája adtam át neki,
kerekén letagadta.

VIOLA (M. CES.) Mit beszél?!
HERCEG A fiú mikor érkezett ide?
ANTONIO Ma jött, uram. Három hónapja már,
hogy megszakítás nélkül, éjjel-nappal,
egymással töltöttünk minden időt.

Jön Olivia, kísérettel

HERCEG Itt jön a grófnő: földön jár a menny!
(*Antonióhoz*) De te, te fickó, bolondot beszélsz.
Három hónapja nálam van az ifjú;
de erről később. (*A rendőrökhöz*) Vigyétek odébb.
OLIVIA Mit kér, uram, azonkívül, amit
nem adhatok? Mivel szolgálhatok?
(*Viola-Cesarióhoz*) Cesario, nem ilyesmit fogadtál!
VIOLA (M. CES.) Grófnő—
HERCEG (*egyidejűleg*) Drága Olivia—
OLIVIA Nos, mit felelsz, Cesario? (*Orsinóhoz, akit egy mozdu-*
lattal leint)

Uram—
VIOLA (M. CES.) Gazdám szólni kíván, hallgatnom illik.
OLIVIA (*a Herceghez*) Ha csak a régi nóta lesz, uram,
az terhes és undok az én fülemnek,
mint ordibálás szép zene után.

HERCEG Ily kegyetlen?

OLIVIA Nem, uram. Ily kitartó.

HERCEG A gonoszságban? Maga szívtelen,
kinek hálátlan oltárára lelke
hiába hordta a leghűbb imádat
könyörgő szavait! — Most mit tegyek?
OLIVIA Amit jónak lát, fenség, tegye azt.
HERCEG Megtehetném, ha rávinne a lélek,
hogy mint a híres rabló végveszélyben,
megöljem, akit szeretek. Nemes,
de barbár dolog volna... — Hallja hát:
minthogy ön megvetette vágyamat,
és tudom is, hogy melyik az a szerszám,
mely helyemről kifúr az ön szívében,
hát éljen tovább, márványkeblű zsarnok!
De a kis kedvencét, akit szeret,
és aki — bizony — nekem sem közömbös,
kitépem az ön büszke bűvköréből,
ahol, gazdáját megcsúfolva, trónol.
(*Viola-Cesarióhoz*) Fíú, gyere! Agyamban kész a bosszú:
fömládozom a bárányt, bár imádtam,
hogy most a holló-szívűt sírni lássam!

VIOLA (M. CES.) (*Orsinóhoz*) S én vígan vállalok ezer halált,
hogy lássam: az uram nyugtot talált.
OLIVIA Te mész, Cesario?!

VIOLA (M. CES.) Gazdám után.
Imádom őt, imádom nála lenni;
én asszonyt így sosem fogok szeretni.
Ha megtagadom őt, s hazug vagyok,
sújtának tanúim, a csillagok!

OLIVIA Jaj nekem! Így utálsz? Hát így becsapsz?
VIOLA (M. CES.) Ki csapja be? Magát ki bántja, hölgyem?
OLIVIA Nem emlékszel, mit fogadtál előttem?
Hívják a tisztelendő!

Egy szolgál el

HERCEG (*Viola-Cesarióhoz*) Menjünk szépen.
OLIVIA Uram, Cesario a vőlegényem!
HERCEG A vőlegénye?!
OLIVIA Az. (*Viola-Cesarióhoz*) Tán tagadod?
HERCEG Hallod-e! Az vagy?
VIOLA (M. CES.) Dehogyan vagyok.
OLIVIA Persze, a gyáva félelem teszi,
hogy most elfojtod igazi valódat.

Ne félj, Cesario, fogadd a sorsot,
légy, ami vagy; s akkor oly nagy leszel,
mint amitől most tartasz.

Jön a Pap

Jaj, Atyám!
Szent állásodra kérlek, mondd el itt
(bár úgy gondoltuk: maradjon homályban
az, amit most a helyzet kényszerít
napfényre hozni), hogy mi történt
nemrég ez ifjú úr és énközöttem.
PAP Eljegyeztetek egymást mindörökre,
s a közösen áhított kézfogót
ajkatok szent pecsétje zárta le,
majd gyűrűváltással fűztük szorosra.
A szertartás szabályosan lezajlott
előttem mint pap s mint tanú előtt.
Azóta — utamon a sír felé —
két órányit sem haladtam előre.

HERCEG (*Viola-Cesarióhoz*) Te rókaölők! Mivé fogsz fajulni,
ha dérral hinti bundádat a kor?
Vagy lelkedben a bűn úgy árad el,
hogy önmagadnak romlása leszel?
Menj, vidd a nődet, s légy boldog veled,
de közelemben többé ne gyere!

VIOLA (M. CES.) De uram, esküszöm—
OLIVIA Jaj, ne fogadkozz!
Ha tőle félsz is, maradj hú magadhoz.

Jön Fonnyadi

FONNYADI Az isten szerelmére, orvost! Küldjék azonnal a Tóbi úrhoz!
OLIVIA Mi baj?

FONNYADI Betörte a fejemet, és Tóbi úrnak is véres tarajt csinált a fejére.
Az isten szerelmére, segítsenek! Negyven fontért nem adnám, ha ott-
hon lehetnék.

OLIVIA De ki tette ezt, Ábriss úr?

FONNYADI A herceg apródja, az a Cesario. Azt hittük, gyáva nyúl, de az egy
földreszállt ördög!

HERCEG Az én apródom, Cesario?

FONNYADI A hétszentség, itt van! (*Viola-Cesarióhoz*) Maga betörte a feje-
met, csak úgy; és ha okot adtam is rá, azt Tóbi úr mondta, hogy csináljam.

VIOLA (M. CES.) Mért hozzám szól? Nem bántottam magát:
maga ok nélkül karddal rám rohant,
én szóval feleltem, és nem ütéssel.

FONNYADI Ha a véres taraj ütéstől keletkezik, akkor maga megütött; úgy
látszik, magának nem számít, kinek mekkora taraja van.

Jön Bőfőghy és Feste

Itt jön Tóbi úr, tessék, biceg, hallgassák csak meg; ha nem lett volna ita-
los, akkor máshogyan csiklandozta volna magát!

HERCEG (*Bőfőghyhez*) Mi történt, lovag úr? Mi baja van?

BŐFŐGHY Mindegy most már, megsebesített, ennyi az egész. (*Festéhez*)
Ázalag, láttad a Miki doktort, ázalag?

FESTE Ó, az be van rúgva órák óta; a szeme már reggel nyolckor nyugovó-
ra tért.

BŐFŐGHY Akkor az egy disznó, egy gyászhuszár, egy gyászinduló, mind a
négy negyede. Utálok minden részeg disznót.

OLIVIA Vigyék el innen! Ki tette így tönkre ezeket?

FONNYADI (*Bőfőghyhez*) Majd segítetek, Tóbi bátyám, úgyis együtt látnak el
minket.

BŐFŐGHY Te segítesz? Te ökör, te kakastaréj, hiszen te hülye vagy, egy gir-
hes hülye! Tökkelütött!

OLIVIA Vigyék ágyba, lássák el a sebéit.

Feste, Fábán, Bőfőghy és Fonnyadi el. — Jön Sebastian

SEBASTIAN (*Oliviához*) Sajnálom, drágám, hogy a rokonodban
kárt tettem; de ha édes bátyám volna,
akkor se tennék mást, önvédelemből.
Most furcsán nézel rám, ebből tudom,

hogy rossz néven veszed, amit csináltam.
 Édes, bocsáss meg; a hűségre kérek,
 amit az imént egymásnak fogadtunk.
 HERCEG Egy arc, egy hang, egy ruha – s két személy!
 Tán a természet csalfa optikája?
 SEBASTIAN *(köriüléz, meglátja Antoniót)* Antonio! Drága Antonio!
 Mennyit aggódtam, gyöttrődtem miattad,
 mióta elváltunk!
 ANTONIO Sebastian, te vagy?
 SEBASTIAN Kétled, Antonio?!
 ANTONIO De hogy osztottad ketté magadat?
 A félbevágott alma nem hasonlóbbr,
 mint ezek itt. Melyik Sebastian?
 OLIVIA Ez hihetetlen!
 SEBASTIAN *(ráébred, hogy „Cesarióval” vetik össze)*
 Én állok ott? Nekem nem volt fivérem,
 és isten se vagyok, hogy több helyütt
 egyszerre létezzek. Volt egy hugom,
 akit a vak hullámok elragadtak;
(Viola-Cesarióhoz) könyörgöm, maga milyen
 rokonom?
 VIOLA *(M. CES.)* Hová valósi? Neve? Szülei?
 A hazám Messalina, az apám
 Sebastian volt, s a fivérem is:
 ő pont ilyen ruhában fült a vízbe.
 Ha szellem vagy, s ruhát is tudsz viselni,
 hát ránk ijesztessz.
 SEBASTIAN Nos, szellem vagyok,
 de ruhám az a fizikai test,
 melybe az anyám méhe csomagolt.
 Ha nő lennél... minden más egybevág...
 akkor könnyemmel öntözném az arcod,
 s azt mondanám: „vízbe fült Violám!”
 VIOLA *(M. CES.)* Apámnak szemölcs volt a homlokán.
 SEBASTIAN Enyémnek is.
 VIOLA *(M. CES.)* Aznap halt meg, amikor Viola
 épp tizenhárom éves lett.
 SEBASTIAN Az emlék bennem máig eleven.
 Aznap zárult halandó élete,
 s aznap lett tizenhárom a hugom.
 VIOLA Ha nincs más akadály a örömdőnek,
 mint rajtam ez az ál-férfi ruha,
 hát ne ölelj át, míg minden körülmény,
 idő, tény, esemény nem mutat arra,
 hogy Viola vagyok. S hogy bizonyítsam,
 elviszlek itt egy hajóskapitányhoz,
 ott vannak lányruhám. Ő segített,
 hogy szolgáljak a herceg úrnak itt:
 azóta minden esemény az életemben
 a gazdám és e hölgy körül forog.
 SEBASTIAN *(Oliviához)* Így adódott, szép hölgy, a tévedésed.
 De végül a természet célba ér!
 Majdnem egy szüzlány lett a vőlegényed,
 de ebben nem tévedtél túl nagyot:
 egy szűz ifjúnak lettél jegyese.
 HERCEG *(Oliviához)* Ne aggódjon, ő is nemesi vér. –
 Ha mindez így van, s nem érzékcshalódás,
 engem is sújt e boldog baleset.
(Violához) Fiú, elmondtad legalább ezerszer,
 hogy nőt úgy nem imádnál, ahogy engem.
 VIOLA És újra elmondom mindezt, ha kell,
 és minden esküt úgy őrzök szivemben,
 ahogy az égi szféra a tüzet,
 mely elválaszt nappalt és éjszakát.
 HERCEG Add a kezéd,
 és hadd lássalak már női ruhában.
 VIOLA A kapitány, aki partra hozott,
 s ruhámat őrzí, most börtönben ül,
 mert beperelte őt Malvolio,
 egy nemesember, úrnóm háznagya.
 OLIVIA Engedjék ki. S hol van Malvolio?
 Te jó isten, csak most jut az eszembe:
 azt mondják, szegény megzavarodott.

A saját elmém háborgásai
 kiverték elmémből az ő baját.

Jön Feste egy levéllel, valamint Fábían

Hogy van Malvolio?

FESTE Ne féljen, úrnóm, távol tudja tartani Belzebubot, már ahogy az ő
 helyzetében egyáltalán lehetséges; itt egy levél, amit önnek írt. Már reg-
 gel át kellett volna adnom, de egy örült levele mégse szentírás, úgyhogy
 nem sokat számít, mikor olvassák föl.

OLIVIA Nyisd ki és olvasd.

FESTE Készüljön föl valami nagyon épületesre, ha a bolond olvassa föl az

örült levelét. *(Olvas, eszelősen hangsúlyozva)* Isten úgy segítjen, úrnóm –

OLIVIA Te is megörültél?

FESTE Nem, úrnóm, csak most örültséget olvasok. Ha úgy akarja hallani
 úrnóm, ahogy a szöveghez illik, meg kell engednie egy kis hanghordo-
 zást.

OLIVIA Kérek, olvasd normálisan.

FESTE Azt teszem, méltóságos grófnő, de ugye jelen esetben a normális
 éppen az, ha így olvasom! *(Ismét nekikészül az eszelős olvasásnak)* Figyel-
 mezzen, fenséges asszonyom.

OLIVIA *(Fábíanhoz)* Olvassa maga.

FABIÁN *(olvás)* Isten úgy segítjen, úrnóm, hogy ön csúfot üz belőlem, s ezt a világot
 meg fogja tudni. Ön bezaratott a sötétbe, és részeges unokabátyjának a kezére
 adott, de én ugyanúgy birtokában vagyok az érzéseimnek, mint ön, úrnóm.
 Nálam van az ön saját kezű levele, mely viselkedésemre indítékul szolgált; e
 levéllel vagy magamnak hozok nagy megnyugvást, vagy önnek nagy szegényt.
 Gondoljon rólam, amit őhajt. Most kissé félretettem a kötelező tiszteletet, és a
 sérelmemet hagyom beszélni.

Az örülten megalázott Malvolio

OLIVIA Ezt ő írta?

FESTE Igen, asszonyom.

HERCEG Nem úgy hangzik, mint aki eszelős.

OLIVIA Hozza ki, Fábían, hozza ide.

Fábían el

Fenség, ha továbbgondoljuk a dolgot,
 s ön elfogadna sógornőnek is,
 két esküvőt tarthatnánk egy napon,
 az én házamban és költségesen.

HERCEG

Ajánlatát szívest elfogadom.
(Violához) Gazdád föloldoz. Szolgáltatodért,
 amit tettél, valós nemed dacára
 és megtagadva származásodat,
 s minthogy sokáig uradnak neveztl –
 itt a kezem; legyél te ezután
 az urad úrnője!

OLIVIA

S az én hugom!

Jön Fábían és Malvolio

HERCEG Ó az az örült?

OLIVIA Pontosan, uram.

Hogy van, Malvolio?

MALVOLIO

Úrnóm, megalázott,

de nagyon.

OLIVIA

Én, Malvolio? Soha.

MALVOLIO

Ön megalázott. Tessék, a levél.
 Nem tagadhatja, hogy az ön keze:
 írjon másképp, ha tud, egy tollvonást is;
 az ön pecsétje, az ön stílusa:
 hiába tagadná. Ismerje el;
 és mondja meg, őszintén, becsülettel,
 mért küldött biztató jelzéseket,
 hogy jöjje mosolygva, térdszalagban
 meg sárga harisnyában, zord legyenek
 a szolgálkával és főleg Tóbi úrral?
 S hogy megtettem, készséggel és reménnyel,
 mért türte, hogy bebörtönözzenek
 sötét szobában, papot hívnak,
 s világraszóló barmot és hülyét
 csináljanak belőlem? Mondja meg!

OLIVIA Malvolio, ez nem tőlem való,
bár nagyon hasonlóan írok én is;
ez kétségkívül Mária keze.
És tényleg: ő szólt nekem, hogy maga
megőrült; maga meg csak jött, mosolygott,
és úgy öltözött, ahogy a levél
előírta. Nyugodjon meg, barátom;
nagyon gonosz tréfát űztek magával.
De kiderítjük: ki tette s miért,
és maga nemcsak vádló lesz, de bíró
saját pörében.

FÁBIÁN Úrnóm, hadd beszéljek:
ne árnyékolja be veszekedés
se most, se később e gyönyörű óra
csodás derűjét. És hogy így legyen,
önként bevallom: én és Tóbi úr
találtuk ezt ki, mert Malvolio
fennhéjázó és gőgös volt velünk,
s ez bántott minket. Azt a levelet
Mária írta, Tóbi úr sugallta –
hálából el is vette feleségül.
Az, hogy e kópéságot végbevittük,
az nevetést és nem bosszút kíván,
ha mérlegeljük a sérelmeket,
amelyek estek mindkét oldalon.

OLIVIA (*Malvolióhoz*) Szegény bolond, hogy elbántak magával!

FESTE Ó igen, „van, aki nagynak születik; van, aki naggyá teszi magát; és
van, akinek tálcán nyújtják a nagyságot”. Nekem is volt szerepem,
uram, ebben a kis színjátékban, én voltam a Topáz tiszteletes, de ez
nem érdekes. (*Malvolio hangján*) „Isten úgy segítjen, bolondom, nem
vagyok örült!” De arra is emlékszik: (*Malvolio hangján*) „Asszonyom,
hogy szórakozhat egy ilyen szellemtelen nyomorulton? Ha nem nevet-
nek rajta, bedugul a humora.” Az idő kereke előbb-utóbb elhozza a
bosszú percét.

MALVOLIO Bosszút állok az egész társaságon!

Malvolio el

OLIVIA Ezt nagyon csúffá tették, ezt az embert.
HERCEG (*Fábiánhoz*) Menj utána, és békítsd meg a lelkét.
És nem is kérdeztük a kapitányról.
Ha azt is megtudjuk, s elérkezik
arany időnk, szívünket összekötjük
ünnepi köteléssel. (*Olivíához*) Sógorasszony,
vendégeid leszünk. (*Violához*) Cesario,
jőjj; így nevezlek, amíg férfi vagy,
de majd ha más lesz rajtad a ruha,
te leszel Orsino szép asszonya.

Mind el, csak Feste marad

FESTE (*énekel*)
*Míg apró voltam, csöpp gyerek,
Na nézd csak, már megint hogy zuhog –
Még jól tűrtek az emberek.
Ez már elállni sose fog.
Aztán fölöttem férfit,
Na nézd csak, már megint hogy zuhog –
Te rabló, mondták, kifelé!
Ez már elállni sose fog.
Aztán eljött a nősülés,
Na nézd csak, már megint hogy zuhog –
És nem használt a hengegés,
Ez már elállni sose fog.
Vén lettem aztán, mint a fa,
Na nézd csak, már megint hogy zuhog –
A kocsmából már nincs haza,
Ez már elállni sose fog.
Ősrégen áll a hold s a nap,
Na nézd csak, már megint hogy zuhog –
Most véget ért e kis darab,
Hölgyek-urak: tapsoljatok.*

El

Vége